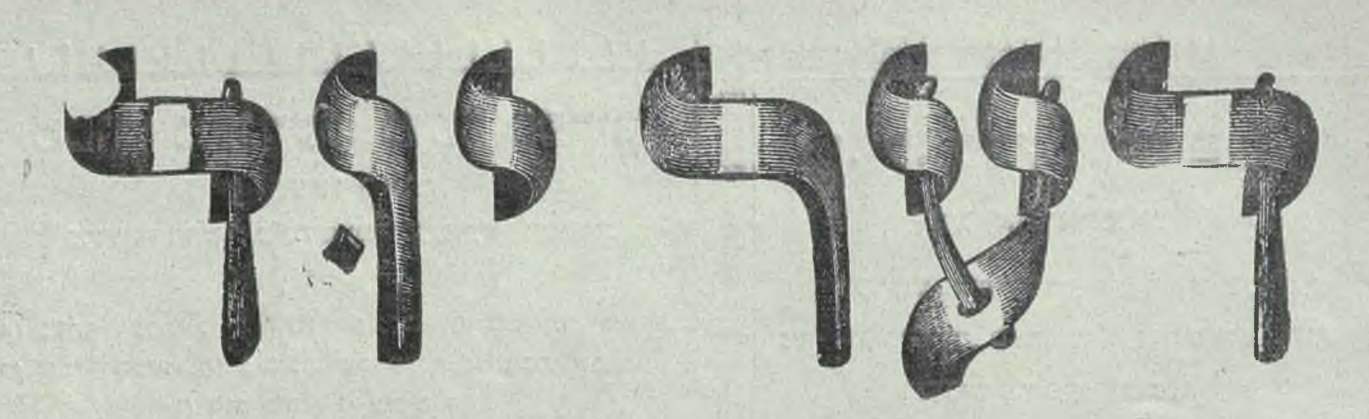

אבאנאמענטס פרייז יאֶהרליך:
אֵסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 "
פירטעליאהריג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

DER JUDE

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברה „אחיאסף“.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 "
פיערטעל יאֶהרליך 1.50 "
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 "
דע 1טען אויגוסט — 1
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

קראקויא, סיון תרס"א. — נומר 23 — Krakau, 6 Juni 1901.

אינהאלט.

א) מיט א טריט נעהנטער. י. ל.
ב) דר. הערצל אין קאנסטאנטינאפאל.
ג) פאליטישע איבערזיכט. י. ל.
ד) די דעלעגאציע פון חובבי ציון אין פאריז. מ. מ.
ה) בריעף פון קאווקאז. צבי כשדאי.
ו) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
ז) די יודישע וועלט.
ח) אלגעמיינע וועלט נייעס.
ט) דריי חופות. א מעשה. ל. פרץ.
י) ערוואַרטונג. ערצעהלונג. רהל ברכות.
יא) דרייפוסעס שריפטען. N. N.
יב) גאנץ בערריטשעוו. פעלעטאָן. שלום עליכם.

ה. תרס"א — וואכען־קאלענדער (לוח) — 1901

די טעג פון הודש	וואך	סיון, טשערוויען־יוני		נייער ס. יוני	אלט. ס. מאי
כ"ב	זונטאג			9	27
כ"ג	מאנטאג			10	28
כ"ד	דינסטאג			11	29
כ"ה	מיטוואך			12	30
כ"ו	דאנערס.			13	31
כ"ז	פרייטאג		יוני *)	14	(*1
כ"ח	שבת	פרשת שלה.		15	2

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
כב	ה. תר"נ	געקויפט די ערד פון קאלאניע „רחובות“.
כג	ה. תר"מ	געשטאָרבען הג' ר' יהושע העלער רב אין פלונגיאן.
"	ה.תרנ"ט	" הג' ר' הלל מיליקובסקי רב אין אמציסלאוו.
כד	ה. —	" אין וואָרמס רבנו משה (רמ"ך) פון די בעלי תוספות.
כה	ג. תת"ל	געהרג'ט עקדה"ש רבי שמעון בן גמליאל, ר' ישמעאל כהן גדול און ר' חנינא סגן הכהנים.
"	ת תקפ"א	געהרג'ט אין ערפורט עקדה"ש 21 יודען.
כו	ה תקכ"ט	" עקדה"ש ר' פסח ב"ר דוד אין קראקא.
כז	ג. תת"ל	פערברענט ר' חנינא בן תרדיון מיט א ספר תורה.
כח	ה. שי"ד	האָט פאפסט יוליוס III בעפאָהלען ניט צו פערברענען יודישע ספרים.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achlasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. I.

אין לאדז: ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

דער „יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

III. Jahrgang. DER JUDE. Nr. 23

דער פּרייז אין רוססלאַנד:
גאַנץ-יאָהרליך —.5 רוביל.
האַלב-יאָהרליך —.3 רוביל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאָהלען אין 3 ראַטען:
ביים אַבאָנירען — 2 רוביל
דען 1טען אַפּריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "
ענדערען די אַדרעססע קאָסט 20 קאָפּ.

דער יוד

צייטשריפֿט
פֿיר אַלע יודישע אינטערעססען.
ערשיינט יעדע וואָך.
—— פֿערלאַג: חברת „אחיאסף“. ——

אַבאָנאַמענטס פּרייז יאָהרליך:
עסטרייך-אונגאַרן —.12 קראָנען.
האַלביאָהריג —.6 "
פֿירטעליאָהריג —.3 "
דייטשלאַנד —.10 מאַרק.
ארץ ישראל —.12 פֿראַנק.
אַנדערע לענדער —.15 "
אַמעריקאַ, ענגלאַנד —.10 שילינג.

פּרייז פֿון מודעות (אַנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פּעטיט 20 העלער, 25 פּפֿעניג, 10 קאָפּ.

Erscheint Donnerstag.

קראָקויא, סיון תרס״א. נומר 23. Krakau, 6 Juni 1901.

מיט א טריט נעהנטער.

דאָס רוהיגע און שטילע לעבען אין דער ציוניסטישער וועלט איז מיט אַמאָל איבערגעריסען געוואָרען דורך די גאַנץ אומגעריכטע ידיעה, אַז דר. הערצל איז פֿריינדליך אויפֿגענומען געוואָרען פֿון דעם סולטאַן אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל. די גאַנצע וויכטיגקייט פֿון דער אויפֿנאַהמע קען נאָך דערווייל ניט אָבגעשאַצט ווערען, מען ווייס נאָך ניט גענוי דעם צוועק פֿון הערצל׳ס נסיעה קיין קאָנסטאַנטינאָפּאל און נאָך וועניגער ווייס מען דערווייל די דערגרייכטע רעזולטאַטען. פֿאַר אונז שטעהט נור דערווייל דער פשוט׳ער פֿאַקט, וואָס הערצל האָט געפֿונען אַזאַ אויפֿנאַהמע, וועלכע צייכענט זיך אויס מיט אַ בעזונדערער הערצליכקייט. דאָס אַליין רעדט גענוג קלאָר און דייטליך, אַז פֿאַר אונז האָט זיך איצט פֿאַרגעשפּיעלט א וויכטיג געשעהעניש, וועלכע קען צוגעבען דעם גאַנג פֿון דער ציוניסטישער בעוועגונג מעהר קראַפֿט און מעהר גיכקייט.

די איצטיגע אַאודיענץ ביים סולטאַן איז די ערשטע פּראָבע, וואָס איז געמאַכט געוואָרען, כדי אויפֿצוקלערען דעם סולטאַן די ציעלען פֿון דער ציוניסטישער בעוועגונג. שוין גלייך ביי די ערשטע טריט פֿון די חובבי ציון האָט מען שוין אָנגעהויבען צו פֿערשטעהן, אַז אַ גאַנצע פֿאָלקסבעוועגונג, אַ קאָלאָניזאַציאָן פֿון אַ גאַנצען לאַנד קענען ניט געפֿיהרט אָדער געמאַכט ווערען בעהאַלטענערהייט, אַז אָהן די ערלויבעניש פֿון דער טערקישער רעגירונג ווערט ערשווערט די קלענסטע אַרבייט, און די מעגליכקייט פֿון אַ גרעסערער קאָלאָניזאַציאָן ווערט אין גאַנצען אָבגעשניטען. ביז איצט אָבער האָבען מיר ניט געהאַט ניט די פּאַסענדע פֿערטרעטער און ניט דאָס געהעריגע אַנזעהען, עס זאָל געקראָגען ווערען די מעגליכקייט אַריינצוטרעטען אין פֿערבינדונג מיט דעם סולטאַן אַליין. דר. הערצל׳ען געהערט דאָס פֿערדינסט צו מאַכען פֿון דער קליינער און שוואַכער חבת ציון אַ גרויסע פֿאָלקסבעוועגונג מיט גלענצענדע קאָנגרעססען, צו וועלכע עס האָט זיך צוגעהערט די גאַנצע וועלט, און וועלכע האָבען אומעטום פֿערשאַפֿט דעם יודענטהום ככור און אַנזעהען. דר. הערצל׳ען געהערט אויך דאָס פֿערדינסט, צו געפֿינען פֿריינד פֿאַר דעם ציוניזם אין די הויכע טערקישע פֿענסטער.

די זעלטען לאַנגע אַאודיענץ און די זעלטענע פֿריינדליכקייט פֿון סולטאַן בעווייזען, ווי שלעכט עס זענען געווען די אַלע שונאים אונזערע, וועלכע האָבען במזיד פֿערברייט אומעטום די ידיעות, אַז דער פּאָליטישער ציוניזם איז שולדיג אין די שוועריגקייטען, וואָס טערקיי מאַכט פֿאַר ניי אַנקומענדע יודען, און ווי אומגערעכט עס זענען די גע־וועזען, וועלכע האָבען געמיינט, דאָס דער פּאָליטישער ציוניזם מיט זיין אָפֿענעם אַרויסטרעטען וועט אונטערגראָבען אין דער טערקישער רעגירונג דעם צוטרוי צו יודען און צו דער יודישער אַרבייט אין ארץ ישראל.

דער פּאָליטישער ציוניזם נעהמט אַרויס פֿון דעם געדאַנק, אַז די יודישע קאָלאָניזאַציאָן אין פּאַלעסטינא איז ניט נור א ישועה פֿאַר יודען, נאָר זי איז צוגלייך אויך אַ ישועה פֿאַר די טערקישע מלוכה, וועלכע צערט אָב פֿון טאָג צו טאָג, ניט געפֿינענדיג ביי זיך אין לאַנד גענוג פֿעהיגע קרעפֿטען און ניט קענענדיג צושטימען אויף א קריסטליכע איינוואַנדערונג. איז נור דר. הערצל׳ען געראָטען אויך דעם סולטאַן צו איבערצייגען אין דער וויכטיגקייט פֿון דעם ציוניזם פֿאַר טערקיי, — האָט ער מיט זיין נסיעה זעהר פֿיעל ערר־ייכט.

די אַאודיענץ פֿון פֿרייטאָג בעווייזט אונז ווייטער, ווי מיר גלות־יודען זענען אַזוי איינגעשראָקען, אַז מיר שטעלען זיך פֿאָר אַלע׳ן צוימען און מכשולים אויפֿ׳ן וועג, וועלכע זענען אין דער אמת׳ען אָדער גאָר ניט פֿאַרהאַן, אָדער זיי זענען ניט אַזוי גרויס, זיי זאָלען אונז דאַרפֿען אָבשרעקען. וויפֿיעל מאָל האָבען די געגנער אונז געוואָלט אָבשטויסען פֿון אונזער בעוועגונג, ווייזענדיג, אַז געגען די ציוניסטישע בעוועגונג וועט זיין גאַנץ אייראָפּאַ, ווייל פּאַלעסטינא איז ניט נור פֿאַר יודען הייליג נאָר אויך פֿאַר אַלע קריסטליכע פֿעלקער. וויפֿיעל מאָל האָבען די שטעהענדע פֿון דער זייט אונז געוויזען, ווי טערקיי לאָזט קיין יודען ניט אַריין אין ארץ ישראל, ווי זי לאָזט יודען ניט קויפֿען ערד אין ארץ ישראל (דער לעצטער פֿערבאָט איז שוין אַראָבגענומען געוואָרען) און פֿון דעם געדרונגען, ווי וועניג אויסזיכטען מיר האָבען דערום אויף די דורכפֿיהרונג פֿון דעם ציוניסטישען פּראָגראַם.

נאָר די געשיכטע פֿון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין די לעצטע יאָהרען האָט געוויזען, אַז די שוועריגקייטען פֿון אויסענווענדיג זענען גאָר ניט געווען אַזוי שטאַרק, ווי מיר האָבען זיך געהאַט איינגעבילדעט. אין אייראָפּאַ האָט אונזער בעוועגונג אין ערגיץ געפֿונען קיין שונאים; אדרבא, נאָך פֿערקעהרט, די ציוניסטישע בעוועגונג האָט געפֿונען טרייע פֿריינד אונטער די קריסטען פֿון אַלע פֿעלקער און אפֿילו

צווישען די העכסטע פערזאנען פון די אייראפעאישע מיינות, אין ערנס־טען פאל פערהאלטען זיך די גרויסע מאססען צום ציוניזם גאנץ גלייכ־גילטיג ווי צו א פרעמדער זאך. די פריינדליכע אויפנאהמע פון דעם ציוניזם אין אייראפא האט אראבגענומען איין וואלקען פון אונזערע אויגען.

עס איז געבליבען אָבער די גרעסערע און די פיעל וויכטיגערע אויסענוועניגסטע שוויריגקייט וואס איז געלעגען אין דעם בענעהמען זיך פון דער טערקישער ממשלה. די פרייטאגדיגע אאודיענץ האט אויך דעם דאזיגען וואלקען פון אונזערע אויגען פעריאגט, און מיר זעהען איצט פאר אונז די מעגליכקייט צו געפינען א אפענעם און ברייטען וועג.

דר. הערצלס זיין אין קאנסטאנטינאפאל האט אונז בעפרייט פון די איינגעבילדעטע אויסענוועניגסטע שוויריגקייטען און האט אונז איבער־צייגט, אז פון אלע מניעות, וואס ליגען אויסער אונז, איז קיינע ניט אזוי שווער, זי זאל אונז קענען פערהאלטען דעם וועג. די שוויריג־קייטען, וואס זענען אויסער אונז, קענען מיר גובר זיין, ווי מיר זעהען איצט, פיעל גרינגער, ווי מיר האָבען זיך געקענט פאָרשטעלען, אָבער חוץ די אויסענוועניגסטע שוויריגקייט בלייבען די פיעל שווערערע אינע־וועניגסטע מניעות, וועלכע בוינען אונז און לאָזען אונז ניט מאכען קיין איינציג קרעפטיגען טריט, — דאס איז אונזער ניט צוגענרייטקייט צו הויכע און גרויסע ציעלען, אונזער צו ווייניג אבגעגעבענקייט פאר פאלקסארבייט, אונזער צו וואָרפענקייט און צוריסענקייט. איינע פון די וויכטיגסטע סבות, וועלכע האט אונז אזוי שוואך געמאכט, איז געווען דער צו שוואכער גלויבען און דער צו שטארקער פחד פאר די גרויסע מכשולים אין צוימען אויף אונזער וועג. איצט אָבער אז מיר זעהען, אז אונזער איינגעשראָקענקייט איז געווען אָהן א יסוד, איצט דארפען מיר אנהויבען צו פערשטעהן, אז די ערפילונג פון אונזערע האפנונגען היינגען אָב נור פון אונז אליין, פון אונזער ארבייט און פון אונזער אבגענעבענקייט, זאל זשע די אאודיענץ שטאר־קען אומעטום די האפנונג, און זאל די שטארקערע האפנונג קרעפטיגען אומעטום אונזער ארבייט צו אונזער גרויסען און וויטען ציעל.

י. ל.

דר. הערצל אין קאנסטאנטינאפאל.

דער „זשואיש קראניקל“ איז מודיע פון קאנסטאנטינאפאל: קאנסטאנטינאפאל, דיענסטאג. איך האב זיך היינט אין דער פריה גע־זעהן מיט דר. הערצל, וועלכער האט מיר אזוי געזאגט: „איך קאן אייך נישט זאגען דעם ציעל פון מיין רייזע קיין קאנסטאנטינאפאל. איך האב געהאט די עהרע אויפגענומען צו ווערען פון סולטאן דעם לעצטען פרייטאג נאך דער צערמאניע פון סאלעמליק. זיין מאיעסטעט האט מיר געגעבען איין אויפנאהמע, וועלכע קאן הערצ־ליכער נישט זיין. איך האב געוואונען די איבערציינונג, אז די יודען אין דער גאנצער וועלט האבען נישט קיין בעסערען פריינד ווי דעם סול־טאן אבדול האמיד. די אאודיענץ האט געדויערט מעהר ווי 2 שעה. זיין מאיעסטעט האט מיר געשענקט איין אָרדען מעדושידיע און נעגעבען צום אנדענקען א נאדעל געזעצט מיט בריליאנטען. איך פערלאז קאנסטאנ־טינאפאל זעהר בעפריעדינט מיט דעם רעזולטאט פון מיין רייזע. און פאהר אויגענבליקליך קיין קאנסטאנץ אין רומעניען.

קאנסטאנטינאפאל. דעם לעצטען פרייטאג איז דר. הערצל דער אנפיהרער פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, ה' וואלפזאהן דער דירעק־טאר פון דער קאלאניאל־באנק, און א. מארמארעק דער סעקרעטאר

פעלעטאן.

גאנץ בערדיטשעוו.

(א ריכטיג בעשרייבונג פון דער שטאדט בערדיטשעוו מיט אלע אידרע אנטיקליך).

ארויסגעגעבען פון

שלום-עליכם.

דאס פינפטע קאפיטעל.

בערדיטשעווער טהעאטער.

ארויסגעגאנגען פון וויינקעלער האב איך דערזעהן איין אפישע מיט גרויסע אותיות אויף יודיש אבגעדרוקט די דאזיגע ווערטער:

„דאס ערשטע מאל אין בערדיטשעוו“

„דאס יודישע טהעאטער“.

„דער אמת'ער אדלער פון אמעריקא!!!“

„דער גרעסטער קאמיקער פון דער וועלט!“

„איהר וועט צועהן פאר נעלעכטער!“

„אזא באבע יאחנע איז נאך ניט געווען זינט די וועלט שטעהט!“

„אזא האצמאך ווי ביי אונז איז נאך נאר נישט געבאָהרען געוואָרען!“

„היינט שפיעלט מען א שפאנעל נייע אָפערא:

„!— קאלדוניא — !“

„יודען! פארזעצט וואס איהר האט!“

„יודען! נעהמט אין טהעאטער!“

„יודען! איהר וועט זיך מחיה זיין!“

„יודען, לויפט!“

„בילעטען קויפט!“

„גיכער, ניכער“

„ווי א וויכער!...“

אונטען נעהען געחתמ'עט: דער רעזשיסאר, דער דירעקטאר און דער אנטרעפרעניאר, טאקי אדלער אליין, „דער אמת'ער אדלער פון אמעריקא, דער גרעסטער קאמיקער אין דער וועלט“.

— איהר ווייסט נישט, וואו איז דא ערגיץ דאס יודישע טהעאטער? — טהו איך א פרעג א יודען וואס לויפט פארביי מיר מיט א פעקיל סחורה אונטער דער האנד.

— דאס יודישע. וואס? — מאכט צו מיר דער יוד מיט'ן פעקיל סחורה און שטעלט זיך אָב און בעטראכט מיך פון קאפ ביז פיס.

— דאס יודישע טהעאטער — זאג איך.

— וואסער „טרעיאטער“? — זאגט ער.

— דאס טהעאטער — זאג איך — וואס מע שפיעלט דארטען.

— ווער שפיעלט דארטען? — פרעגט ער מיך.

— אדלער — זאג איך — שפיעלט דארטען.

— וואסער אדלער? — מאכט ער צו מיר.

— אדלער — זאג איך — דער אמת'ער אדלער.

— פון וואנעט איז ער? — מאכט ער צו מיר.

— פון אמעריקא — זאג איך — איז ער.

— פון אמעריקא? — מאכט ער צו מיר — וואס זשע טהוט ער היע?

— ער שפיעלט דא — זאג איך — אינים יודישען טהעאטער?

— וואס זשע שפיעלט ער? — זאגט ער.

פֿון אַקציאָנס־קאָמיטעט אויפֿגענומען געוואָרען פון סולטאַן אין פּאַלאַץ אילדיז־קיאסק, עס איז אונבעקאַנט דער ריכטיגער ציעל פֿון דער דעפּוטאַציע און אויך דער אינהאַלט פון דער אונטעררעדונג וועלכע וועלען וואַהרשיינליך בלייבען בסוד ביז דעם ציוניסטישען־קאָנגרעס.

דער קאָנסטאַנטינאָפּאָלער קאָרעספּאָנדענט פֿון „הצפירה" איז מודיע דאָסזעלבע, ווי דער קאָרעספּאָנדענט פֿון „זשואיש קראָניקל" מיט דעם צולוויג, דאָס דר. הערצל איז אויף מאָרגען נאָך דער אאודיענץ געלאַדען געווען פון סולטאַן צו מיטאָג. ביי דר. הערצלס אַוועקפֿאָהרען איז געקומען איין אַדיוטאַנט פון סולטאַן איהם צו ווינשען פֿון סולטאַנס נאָמען אַ גליקליכען וועג.

פּאָליטישע איבערזיכט.

די פֿערבינדונג צווישען עסטרייך און אונגארן.—גראַף גאלוכאַווסקיס רעדע. — די פּאָליאַקען אין פּאָזען.—די אויסלענדישע פּאָסטען אין טערקיי. — פּענסיע פֿאַר ארבייטער אין פראַנקרייך.

עסטרייך איז צוזאַמענגעזעצט פֿון צוויי זעלבסטשטענדיגע מלוכות: עסטרייך און אונגארן. אין דער ערשטער מלוכה איז די הערשענדע שפּראַך דייטש, אין דער אַנדערער אונגאריש. ביידע מלוכות האָבען אייגענע פּאַרלאַמענטען און זעלבסטשטענדיגקייט אין זייער אינעווענינגסטען לעבען. די ביידע מלוכות זענען פֿעראייניגט איינע מיט דער אַנדערער דורך דעמזעלבען קייזער, וואָס הערשט איבער ביידע לענדער, דורך די געמיינזאַמע הנהגה פֿון דער פּאָליטיק מיט אויסלאַנד, דורך אַ געמיינזאַמען חיל און פֿלאָט און דורך אַ געמיינזאַמע הנהגה אין די פֿינאַנסען אויף די געמיינזאַמע הוצאות. צו די דאָזיגע טהיילען פֿון דער הנהגה האָבען די ביידע מלוכות געמיינזאַמע מיניסטאָרען, וועלכע זענען פֿעראַנטוואָרטליך דעם פּאַרלאַמענט פֿון יעדער מלוכה בעזונדער. ביידע מלוכות האָבען אויך דאָס רעכט ארויסצוגעבען צוזאַמען גלייכע געזעצען איבער'ן האַנדעל, איבער אָכצאַהלונגען, איבער פֿאַבריקאַציאָן, איבער די איינטהיילונג פֿון היל א. ז. וו. אַזוינע געזעצען דאַרפֿען אָבער האָבען די הסכמה פֿון ביידע פּאַרלאַמענטען. כדי צו פֿערגרינגערן די פֿערבינדונג צווישען די ביידע פּאַרלאַמענטען, ווערט אויסגעקליבען פֿון יעדען פּאַרלאַמענט בעזונדער אַ דעלעגאַציע מיט בעשטימטע אינסטרוקציעס. יעדע דעלעגאַציע האַלט אָב איהרע אסיפות בעזונדער אין איהר אייגענער שפּראַך, דער פֿערקעהר צווישען ביידע דעלעגאַציעס איז געוועהנליך שריפֿטליך; נור דאַן אָבער, ווען זיי קענען צווישען זיך ניט דורכקומען, ווערט צוזאַמענגערופֿען אַ אַלגעמיינע אסיפה פֿון ביידע דעלעגאַציעס. די דעלעגאַציעס קומען צונויף יעדעס יאָהר.

אין דער אונגאַרישער דעלעגאַציע האָט דער מיניסטער פֿאַר אויסלאַנד גראַף גאַלוכאַווסקי געהאַלטען אַ לאַנגע רעדע איבער די אַלגעמיינע פּאָליטיק. ער האָט גערעדט וועגען שלום, וועלכער הערשט צווישען עסטרייך און אַנדערע מלוכות, איבער די פֿאָרזיכטיגקייט, מיט וועלכער עס איז געפֿיהרט געוואָרען די עסטרייכישע פּאָליטיק אין חינא. מיט צופֿרידענהייט האָט ער אויפֿגעוויזען, אַז עסטרייך געהט אין איהר פּאָליטיק אויף די באַלקאַנען אין הסכם מיט רוסלאַנד, און דאָס גיט איהם די זיכערהייט, אַז דער שלום קען ניט אַזוי גרינג געשטערט ווערען. דער פֿרידען מיט רוסלאַנד קען עסטרייך ניט אָבהאַלטען צו בלייבען ווייטער אין בונד מיט דייטשלאַנד און איטאַליען. די אינטערעסען פֿון דער עסטרייכישער מלוכה פֿערלאַנגען, אַז דער דרייבונד זאָל אויך ווייטער בלייבען פֿעסט און שטאַרק אַזוי ווי פֿריהער. די האַנדעלסקאָנטראַקטען האָבען מיט דער פּאָליטיק נישט צו טהון, גראַף גאַלוכאַווסקי טרעט דערום שאַרף ארויס געגען די, וועל־

— „קאָלדוניאָ" — זאָג איך — שפּיעלט ער.

— וואָס הייסט דאָס „גאָלדוניע"? — מאַכט ער צו מיר.

איך וויל אַוועקגעהן, לאָזט ער מיך ניט; ער וויל איך זאָל איהם נאָר דערצעהלען, וואָס איז דאָס אַזעלכס „טרעיאַטער", און וואָס הייסט „גאַלדוניע", און ווער איז דער אַדלער וואָס ער איז געקומען אָהער אַזש פֿון אַמעריקאַ?.. איך דערצעהל איהם און ווי ווייט מעגליך מאַך איך איהם קלאָר, וואָס איז אַזעלכס טהעאַטער און וואָס איז „קאָלדוניא" און ווער איז אַדלער. מיין יוד הערט אויס אַלסדינג מיט קאָפּ, בייגט זיך אָן, טהוט אַ שפּיי אויס און נעהט אַוועק אָהן אַ זייטגעזונד.

— בחאַנע ביילה! וואָהין לויפֿסט דו אַזוי? — שרייט איין ווייביל צום אַנדערען איבער דער גאַנצער גאַס און חאָרחעלט, קען ניט אויסרעדען קיין „ר".

— אין „טחעיאָטעח" אַחאַן! — ענטפֿערט איהר דאָס אַנדערע ווייביל אויך מיט אַ חאָרחלען און מיט אַ קָמץ דאָרט וואו מע דאַרף אַ פּתח.— נו, און דו געהסט נאָר ניט אין טחיעאָטעח אַחאַן?

— אַחויסגעהן זאָל איהח די נשמה! — מאַכט דאָס ערשטע ווייביל— וואָס זאָגסט דו מיין באַרחיפּיטשער נגידית? זי וויל נאָך איך זאָל איהח היינט מאַכען די נענז, מאַכען זאָל זיך איהח אַ מכּה! און פּחעגלען שמאָלץ, פּחעגלען זאָל מען זי שוין חבונו של עולם! די גאָנצע וועלט געהט אין טחיאָטעח און איך דאַחף זיין צוגעבונדען, בונדען זאָל מען זי שוין אויף אַלע פֿיער ליבעח גאָט!

— וואָס העחסט דו זי? — זאָגט דאָס אַנדערע ווייביל — פֿאַח דיין געלד מעגסט דו געהן וואו די ווילסט!

— איך העח זי ווי הָמן דעם נחיינער! — מאַכט דאָס ערשטע ווייביל — איך לויף אַהיים און טהו זיך איבעח און געה אין טחעיאָטעח אַחאַן, זי זאָל אפילו אויפֿלויפֿען ווי אַ באַחג!

ביידע ווייבליך צונעהן זיך און איך האָב דערווייליע מיט וועמען צו געהן אין טהעאַטער. דאָס ווייביל, וואָס געהט אין טהעאַטער קוקט זיך אַלע ווייליע אַרום און זעהט אַז איך געה איהר נאָך, בלייבט זי שטעהן אַ ווייליע און נעמט זיך רעכטס — איך געה רעכטס. זי נעמט זיך לינקס — איך געה לינקס. זי געהט פּאַוואָלי — איך געה איהר נאָך. הויבט אָן דאָס ווייביל לויפֿען ווי מע לויפֿט אויף אַ שׂרפֿה.

— וואָס איז? — פֿרעגט מען זי — וואוהין לויפֿסט דו? גאָט איז מיט דיר!

— עפּיס אַ שלים־מזל! — זאָגט דאָס ווייביל און ווייזט אָן אויף מיר — עח געהט מיח נאָך שוין פֿון אַ שעה, איך ווייס ניט וועח עח איז!...

גיך ווערט בעשאַפֿען אַרום אונז אַ גאַנץ רעדיל פֿון יודען, ווייבער און קינדער. מע הויבט אָן טייטען אויף מיר מיט די פֿינגער... עס פֿאָהרט דורך פֿאַרביי אַ בעל עגלה, חאַפּ איך מיך אַריין אין ביידיל און הייס מיך פֿיהרען אין טהעאַטער אַריין.

צוגעפֿאָהרען צום טהעאַטער טרעף איך אַ גאַנצע חאַליאַסטרע בחורים און מיידליך שטעהען אין דרויסען, רעדען און לאַכען און שיטען מיט ווערטליך.

— לאָזט דורך דעם פֿריץ! — שרייט איינער צום אַנדערען.

— פּאַוואָלי איהר וועט איהם חלילה צוקנייטשען דעם קאַפּעליש!-- שרייט נאָך איינער.

קוים מיט צרות, מיט לייד, זיך דורכגעשטופּט דורך דער חאַליאַסטרע צו דער קאַסע, אַ קליין פֿענסטעריל, טהו איך אַ פֿרעג צי קען איך בעקומען אַ בילעט, און די חאַליאַסטרע פֿון אונטען שטופּט מיך און קוועטשט מיך פֿון אַלע זייטען.

— וואָסער אַ בילעט ווילט איהר? — פֿרעגט מיך דער קאַסיר, אַ דאַרער בחור מיט אַ לאַנגען נאָרגעל.

כע פערלאַנגען, אז עסטרייך זאָל בלייבען אין דעם דרייבונד נור מיט דעם תנאי, אז עס זאָלען אויך אויף ווייטער פערלייננערט ווערען די האַנדעלסקאנטראקטען מיט דייטשלאַנד. די פאָליטיק דאַרף שטעהן העכער פון האנדעלסאינטערעסען, וועלכע קענען שטענדיג בעסער אדער ערגער בעפרידיגט ווערען.

גענען דעם דרייבונד טרעט מען אבער איצט אין עסטרייך ארויס ניט נור אין נאָמען פון די האנדעלסאינטערעסען, נאָר אויך אין נאָמען פון נאציאָנאַלע אינטערעסען. עס איז לייכט צו פערשטעהן, אז די לעצטע געהערען צו פערשידענע סלאווישע פארטייען, וועלכע בעמיהען זיך מיט אלע מעגליכע מיטלען אָבצושוואכען די ראלע פון די דייטשען אין מלוכה און אויף זייער אָרט צו פערשטאַרקען די קראפט פון די סלאווישע פעלקער. אמת, די אגיטאַציאָן געגען דעם דרייבונד איז נאָך דערווייל ניט אַזוי שטארק, עס זאָל קענען אָבהאַלטען די עסטרייכישע מלוכה פון איהר איצטיגער פאָליטיק, אבער די בעוועגונג געגען דייטשלאנד קען מיט דער צייט ברייננען צו אַ וויכטיגער שפאַלטונג צווישען די דייטשען און סלאַווען אין דער עסטרייכישער מלוכה.

דער דרייבונד האט איצט געקראגען נייע שונאים אין דער פוילישער פאַרטיי, די רדיפות, וועלכע די פרייסישע רעגירונג בענעהט געגען די פאליאקען פון פאזען, האבען ביי די פאליאקען פון אַלע לענדער אָנגעצונדען אַ פייער פון שנאה צו די דייטשען. די פרייסישע רעגירונג סטארעט זיך מיט די שטרענגסטע מיטלען אויסצוראטען דעם פוילישען גייסט אין איהר פאזענער פראווינץ. עס איז פערבאטען געוואָרען צו לערנען פויליש ניט נור אין די אנפאנגסשולען און גימנאזיעס. נאָר עס איז אויך פערבאטען געוואָרען די שילער צו נעהמען אין דער היים שטונדען פון פוילישער שפראַך. פערזאמלונגען, אין וועלכע עס ווערט גערעדט אויף פויליש, ווערען פון דער פאליצייפונאנדערגעטריבען. די רעגירונג בעשטימט גרויסע קאַפיטאַלען אויף צו קויפען ביי פאָליאקען זייער ערד און צו בעזעצען אין פאזען וואס מעהר דייטשען. צו דעם צוועק איז אויך נעגרינדעט געוואָרען א בעזונדערע דייטשע קאָלאָניזאציאָנסגעזעלשאפט. יעדער דייטשער קאָלאָניסט, וואָס בעזעצט זיך אין פאזען, קאָסט אָב דער רעגירונג ביז 20,000 מארק, אבער די רעגירונג שטעלט זיך ניט אָב פאַר קיין שום שוויריגקייט, אַבי נור צו דערגרייכען איהר ציעל. דער איצט אָבגעגאַנגענער פינאַניץ־מיניסטער מיקעל האָט איצט אָפען ארויסגעזאָגט זיין מיינונג, אַז די צו גרויסע צאָהל פאָליאַקען אין מזרח פון פרייסען איז א גרויסע סכנה פאַר די מדינה. און אַז פרייסען קען בשום אופן ניט דערלאָזען, אַז אין עטליכע שעה רייזע פון בערלין זאָל זיין אַ בעפעלקערונג מיט אַ אייגענער נאציאָניאַלער פאָליטיק, וואס לעבט נור פון שנאה צו די דייטשען.

אין דער מחלקה וועגען די אויסלענדישע פאָסטען האט טערקיי ניט אויסגעפיהרט, זי האָט זיך דאָך איבערגעשראָקען און נאָכגעגעבען. נאָך מעהר, זי האָט געמוזט די בעליידיגטע מלוכות איבערבעטען און צוזאָגען, אַז ווייטער ווועלען די אויסלענדישע פאָסטען אין זייער אַרבייט ניט געשטערט ווערען.

אין פראַנקרייך האָט זיך דער פאַרלאַמענט ווידער געעפענט. פון די נייע נעזעצען, וועלכע זענען אויסגעאַרבעט געוואָרען פון דער רעגירונג איז דאָס וויכטיגסע איבער פענסיע פאַר אַרבייטער. נאָך דעם פראָיעקט דאַרף יעדער ארבייטער, וואָס פערדינט ניט מעהר פון 2 פראַנק א טאג, צאָהלען צו 5 סאנטים אוננעפעהר 2 קאָפיקעס פון טאָג אין די קאסע פאַר פענסיע. די וואָס פערדינען מעהר, דאַרפען צאָהלען צו 10 סאַנטים פון טאָג. דערפאַר קריגט יעדער אַרבייטער פון דעם 65־סטען יאָהר אן פענסיע. ווערט דער אַרבייטער קראַנק

— וואָסערע בילעטען האט איהר? — פרעג איך דעם קאסיר.

— פאראַן — זאָנט דער קאַסיר — אויף א נילען און אויף צוויי גילען און אויף דריי גילען.

— און טהייערער איז נישטא ביי אייך? — פרעג איך איהם און די חאַליאַסטרע בשעת מעשה הערט ניט אויף צו פילדערען.

דערהערט פון מיר אַזעלכע דבורים, חאפט זיך אויף דער קאסיר פונ'ם ביינקיל, שטעקט אַרויס דעם קאָפ פונ'ם פענסטעריל און שרייט אויס אויף דער חאַליאַסטרע מיר גלייך אין פנים אַריין:

— א רוח אין אייער ט... ט... אריין! איהר וועט זיך ניט צוגעהן? אָט שיק איך אייך אַרויס רב לאזער דעם גאָראָדאָוואָי מיט א קישקע וואסער! קומט — מאכט ער צו מיר — אהערצו אין טויער אַריין.

די חאַליאַסטרע טריט אָב אַביסיל אויף א זייט און איך שלאָג מיך דורך דורכ'ן טויער אין הויף אַריין. אין הויף שטעהט א גרויסע שטאל, אָדער א שאַלאַש, וואָס פון די ברעטער לייכט זיך דורך אַ פייעריל און עס לאָזט זיך הערען א געשריי פון מענשען. א האלבע טיהר פון דעם שאַלאַש שטעהט אָפען און צוויי געזונדע יונגען שטעהען און געבען אַכטונג, מע זאָל זיך ניט אַריינחאַפען אין טהעאטער אַריין אָהן א בילעט.

— יודען! איינציגווייז געהט, איינציגווייז! — שרייט א יוד מיט איין אויסגעפליקטער באַרד און מיט א שווערד אויף דער זייט; א פנים דאָס מוז זיין רב אלעזר גאָראָדאָוואָי. נאָר דער עולם הערט איהם ווי דעם קאַטער; מע וויל נישט געהן איינציגווייז; איטליכער וויל פריהער און אַלע שפאַרען זיך מיט אמאָל.

— לאז דורך, דו יון מיט דער שפאַגע! דו וועהסט ניט ווער סע געהט? — אזוי שרייט איינער און שטופט זיך דורך מיט גוואלד, שיט מיט ווערטער אויף די אַקטעיורען: "פייפער! האָלעדראַנעץ! גרינער אַגרעס! ליידיגע קישקע!"...

איך קוק מיך אַרום: ווער רעדט דאס? עפים זעהר א קענטליכע שפראַך. איך קוק מיך צו — איך האב איהם דערקענט: ס'איז נח דער שווייצאר פון מיין סטאַנציע "האָטעל טערקאליא". נאָך איהם שלעפט זיך נאָך אַ נאַנץ נעזינדיל ווייבער, בחורים און מיידליך.

— ווער איז דאָס ווייביל? — פרעגט איהם איינער פון די אַקטיאָרען.

— דאָס איז מיין ווייביל — ענטפערט נח — דו קענסט נישט מיין שרה פעריל? און דאס זענען מיינע קינדער.

— און דאָס?

— דאס איז מיין שוויגער.

— און די דאָזינע?

— דאָס איז מיין ווייבס א שוועסטעריל,

— און ווער איז דער יונגערמאַן?

— דאָס איז איהר חתן,

— און ווער איז דאס מיידיל?

— דאָס איז דעם חתן'ס א שוועסטער.

— און ווער איז דער בחור?

— דאס איז דעם חתן'ס שוועסטערס א חתן.

— און ווער איז אט דאָס מיידיל?

— דאס איז זיין שוועסטער. דאָס הייסט דעם חתן'ס שוועסטערס חתן'ס א שוועסטער.

— אַ היבשע משפחה ביי אייך, רב נח!...

— זאָלט דיר אין די אויגען, שטיינער דיר אין הארצען! — מאכט צו איהם נח — זאג חאטש קיין עין הרע, דו אַקטיאָרשטיק! דו קאָמעדיאַנטשיק! דו בערענטרייבער! דו נאָרגעלדרייסער! דו בולקע שלינגער!...

(פארטזעצונג קומט)

קריגט ער דאס רעכט גלייך צו בעקומען פענסיע. שטארבט איין ארבייטער, קריגט זיין פרוי אדער זיינע קינדער א געוויסע סומע, וואס הייגנט אב פון דעם ווי לאנג דער ארבייטער האט געצאהלט אין די קאסע.

דער קאפיטאל אויף צו צאהלען פענסיע ווערט צוזאמענגעזעצט אויס די איינצאהלונגען פון די ארבייטער, אויס פראצענטען, וועלכע עס דארפען צאהלען די פאבריקאנטען און אויס די סומען, וועלכע עס וועט געבען צו שטייער די רעגירונג.

די דורכפיהרונג פון אזא געזעץ דארף אבער אבקאסטען דער רעגירונג פיעל מיליאנען און דערום האט דער פראיעקט פון דעם געזעץ ארויסגערופען א גרויס געגנערשאפט אין פראנקרייך. די געגנער פון דעם איצטיגען מיניסטעריום זעהען אין דעם פראיעקט די ארבייט פון דעם סאציאליסטישען האנדעלסמיניסטער מיליעראן און סטארען זיך אין דעם אויסצוווייזען, אז די פראנצויזישע בירגערליכע רעפובליק ווערט דורך די ארבייט פון איצטיגען מיניסטעריום צו א סאציאליסטישער רעפובליק.

י. ל.

די דעלעגאציע פון חובבי ציון אין פאריז.

פאריז 17 מאי.

פון דער דעלעגאציע, וועלכע איז בעשטימט אויף דער אסיפה אין ארעס, זענען אנגעקומען אין פאריז נור די רוסישע דעלעגאטען, די הערן גרינבערג, בארבאש, נינצבערג, ד״ר כהן־בערנשטיין, ד״ר טשלענאוו, אוסישקין, ד״ר כהן און ה׳ גלוסקין, די פיער אויסגעקליבענע פון מערב־אייראפא — ד״ר נארדוי, קאקעש, מארמארעק און ד״ר גאסטער האבען זיך פון איין אנטהייל אין דער דעלעגאציע אבגעזאגט. די דאזיגע דעלעגאציע מיט זיבען אויסגעקליבענע פערטרעטער פון ארץ ישראל האבען ענדליך די וואך געענדיגט זייער ארבייט, אבער ליידער ניט מיט דעם ערפאלג, אויף וועלכען מען האט רעכט געהאט צו האפען.

מען האט געמיינט, דאס א דעלעגאציע, וועלכע קומט אין נאמען פון אלע חובבי ציון, אום צו רעדען וועגען א פאלקס־זאכע, וועט קענען דורכזעצען, אז איהרע פלענער זאלען אנגענומען ווערען, מען האט ווייטער געמיינט, דאס ווען ניט, וועט דיזעלבע געפינען מיטלען ווי איהרע פלענער אליין דורכצופיהרען. ליידער איז די זאך ניט אזוי געווען. די דעלעגאציע, ווי בעקאנט, האט געהאט צוויי הויפט־אויפ־גאבען; 1) צו פועל'ן אז מען זאל מבטל זיין די אדמינסיטראציאן אין די קאלאניעס און מאכען די קאלאניסטען אין גאנצען זעלבסטשטענדיג און 2) איבערצוגעבען די איינארדנונג פון די איצטיגע קאלאניעס א בעזונדער קאמיסיע, וואס זאל בעשטעהן פון פערטרעטער פון באראן, יקי״א, חובבי ציון און פון קאלאניסטען און ארביטער.

נאך מעהרערע אבער אונטערהאנדלונגען, וועלכע די דעלעגאטען האבען געהאט מיט איינינע פארשטעהער פון יק״א און מיט דעם באראן, האט זיך ארויסגעשטעלט, דאס פון דעם הויפטפונקט האט מען גאר ניט געוואלט הערען, דאס דער באראן וויל ניט אנדערש, אז א אדמיניסטראציאן זאל בלייבען און אז די קאלאניסטען זאלען ניט קריגען קיין זעלבסטשטענדיגקייט, כל זמן זיי וועלען ניט אויסצאהלען זייערע חובות. נאך מעהר, ביי די נייע קאלאניעס, וואס דער באראן וועט גרינדען, וועט אויך קיינער ניט צוגעלאזט ווערען מיט א דעה.

געוויס דאס איז נור גערעדט פון די קאלאניסטען, וועלכע דער באראן האט אליין געשטיצט, ווי זכרון, ראש־פנה, א טהייל ראשון־לציון, א טהייל פתח־תקוה און נאך איינינע. — די זעלבסטשטענדינע אבער קאלאניען און קאלאניסטען האבען איצט אויף קיינעם צו האפען, דען יק״א האט גאנץ קלאר געענטפערט (אבער נור פריוואט, דען פון א אסיפה מיט איהר צוזאמען האט ניט דער באראן ניט יק״א געוואלט איינ־שטימען), דאס זי וועט אין ארץ ישראל גאר ניט מאכען, עס איז פאר דעם ביי איהר ניט קיין געלד, ניט קיין לוסט דא! ווי ווייט יק״א האט זיך איצט קלאר אויסגעשפראכען געגען ארץ ישראל, איז דער בעסטער בעוויז, דאס זי האט זיך אפילו אבגעזאגט צו קאלאניזירען די ארבייטער, וועלכע זי האט פיעל מאל הבטחות גע־מאכט. פאר די ארבייטער האט דער באראן נור צוגעזאגט צו געבען ערד אין הורן; דאס געלד וועט יק״א דאך מסתמא שאפען, אבער יק״א האט זיך פון דעם דערוויילע אויך אבגעזאגט. איין זאך וועט זי יא טהון, דאס איז פערמעס פאר ארבייט, אבער די אלטע ארבייטער קענען מיט דעם גאנץ ווייניג געהאלפען ווערען, דען דער גרעסטער טהייל פון זיי זענען ניט די מענשען וועלכע קענען בלייבען אייביגע ארבייטער.

אויגענבליקליך האט די דעלעגאציע גאר ניט געקענט מאכען, זי איז ניט געווען גרייט צו אזא שארפען ענטפער.

די לאגע אין ארץ ישראל וועט געוויס ווערען זעהר קריטיש און גאט ווייס צו וואס דאס וועט ברייננען. אויסער דעם מאטעריא־לישען קריזיס, וועלכער שטעהט יעצט דארט פאר הונדערטער פא־מיליעס, וועט דער מאראלישער צוריקשטויס, וועלכען די דעלעגאציע האט בעקומען אין פאריז, מאכען אויף אלעמען איין שרעקליך שווע־רען איינדרוק.

הייננט אבער אין דער אמת'ען אב אונזער ארבייט נור פון עטליכע נעצעהלטע מענשען, אדער זי איז א זאך, וואס איז נוגע דאס גאנצע פאלק — דאס וועט אונז בעווייזען די ווייטערדיגע ארבייט פון אונזערע פארשטעהער און פון אונזער פאלק.

מ. מ.

בריעף פון קאווקאז.

אחאלציך, אייר.

טהייערער פריינד! אין אחלאציך איז מיר אויסגעקומען צו פער־ברייננען פסח און זיך צוצוקוקען צו איינינע אינטערעסאנטע מנהגים פון די קאווקאזער יודען, איבער וועלכע איך וועל דיר דא דערצעהלען.

בכלל איז זייער „פאר־פסח" ניט אזוי רוישענדיג ווי אונזער ליט־ווישער אדער פוילישער „פאר־פסח", האטש ביי זיי ווערט אויך אלס געוואשען און נעפוצט צוליעב דעם יום־טוב. ערב פסח פארנאכט טהוען זיך די מאנסבילען אן אין זייערע מלבושים אין וועלכע זיי שטעקען אריין א שענעם גלאנצעדיגען קינזשאל, און מע געהט אין שול; קומענדיג אהיים בענטשט דער פאטער דאס גאנצע הויז, יעדערער קושט איהם אין האנד און ער זיי — אין קאפ. די מיידליך שטעקען אריין אין זייערע געפלאכטענע האר שענע בלומען. צום סדר קלויבען זיך צונויף 10 אדער 15 פאמיליען צו א חכם אין שטוב, ער לייענט זיי פאר די הגדה און פערטייטשט זיי אויף לעזגינית, גרוזינעש וכדומה. אלע זיצען אויף ד'ר'ערד, מיט די פיס אונטער זיך, ווי עס איז זיטע אין די מזרח־לענדער. כוסות טרינקען זיי 4, ווי ביי אונז, נאר זיי טרינקען אויס די כוסות אין גאנצען חרוסת קאכט זיך ביי זיי אין א קעסעל, פון ניס, אינגבער, מאראגא, און נאך פערשידענע בשמים, מע דערלאנגט דעם קעסעל צום סדר, און אלע

עסען פון קעסעל מיט די הענד. דער חרוסת איז ביי זיי עפּיס אַ גאַנצער עסק, מע האַפּט איינער ביים צווייטען און מע עסט עס מיט מצה און מע קוויקט זיך מיט איהם... דערנאָך נעמט מען אַ בחור און מע טהוט איהם אָן ווי אַ רייזענדער און מע שיקט איהם ארויס; נאָך עטליכע מינוט קומט דער בחור צוריק און קלאַפּט אין דער טיהר, מע זאָל איהם עפענען, די מסובים פרעגען איהם אַלע אין איין קול: ווער ביסט דו?—ענטפערט ער: איך בין אַ יוד.

די מסובים: ווער קאָן דיר גלויבען אַז דו ביסט אַ יוד?

ער: איך טראָג אַ ארבע כנפות מיט ציצות.

זיי: דאָס איז קיין סימן ניט, גיב איין אַנדער סימן.

ער: איך טראָג אַ יודישען נאָמען.

זיי: עס זענען דאָ אַסך גוים, וואָס טראָגען יודישע נעמען...

ער: מיין קאָפּ איז געגאָלט און איך טראָג פאות.

זיי: אַז דו ביסט יאָ אַ יוד, ווי זשע קומסט דו ערשט פון וועג, ווייסטו דען ניט אַז איצט איז ביי אונז דער הייליגער יום-טוב פסח?—

ער: איך קום ערשט פון ירושלים, איך האָב זיך דאָרטען געזעהן מיט אונזערע ברידער, און האָב זיך פאַרזאַמט אין וועג ביז אצונד, מחמת אונזערע שונאים האָבען מיך ניט צוגעלאָזט צו אייך, א. ז. וו. אַזוי שטעהט ער אונטער דער טיהר און וויינט און בעט זיך, מע זאָל איהם אַריינלאָזען. דאַן שטעהט אויף אַ מיידיל — און עפענט איהם די טיהר, געהט ער אַריין מיט'ן גאַרטעל אויף די לענדען, מיט אַ פּעקיל אויף די פּלייצעס, און מיט דעם שטעקען אין דער האַנד; עס ווערט אַ געלעכטער מיט אַ פּליעסקעריי, יעדערער געהט צו צו איהם און גיט „שלום עליכם" און פרעגט איהם: וואָס מאַכען אונזערע ברידער אין ירושלים? וואָס הערט זיך וועגען דער גאולה? א. ז. וו.—

אין אַחאַלציך איז מיר אויך אויסגעקומען זיך צו בעקאַנען מיט אונזערע ברידער, וועלכע געפינען זיך אין אַדזאַשריא (אויף דער גרענעץ צווישען רוסלאַנד און טערקיי). די צאָהל זייערע איז בערך 800 פאַמיליען, זייער שפּראַכע איז טאַטאַריש-פערסיש, זיי זענען גרויסע העלדען, געזונד, הויך און שעהן. זיי קומען אָפּט קיין אַחאַלציך, וואוהין זיי ברייננגען פּראָדוקטען פון זייערע פעלדער, ניס, פייגען, וויינטרויבען, בוימוואָהל וכדומה. אין אַחאַלציך געהען זיי דאַווענען צו די גרוזינער יודען, ווארום די אשכנזים האָבען זיי שרעקליך פיינד.— זיי געהען אַבגעריסען און פערשמוציגט, טראָגען שטענדיג מיט זיך אַ קינזשאַל מיט אַ רעוואָלווער (טופּיאַן אויף זייער שפּראַך); זומער און ווינטער וויקלען זיי אַרום דעם קאָפּ מיט אַ באַשליק, אויף די פיס טראָגען זיי רויטע פאַנטאָפעל מיט שפּיציגע אויסגעקרומטע נעזער ביי די דעקען, אַזוינע פאַנטאָפעל טראָגען זייערע פרויען אויך, נאָר מיט דעם אונטערשיעד, דאָס זיי זענען אויסגענייט מיט זייד. די פרויען פלעכטען זיך אויס לאַנגע צעפּ, וועלכע הייננגען אַרויס פון אונטער זייער קאַפּטוך — ביז די קניה, אויפ'ן האַלז טראָגען זיי שנירליך מיט אנגעהאַנגענע טערקישע גאָלדענע מטבעות. אַ גאַרטעל טראָגען זיי פון ריינעם זילבער, געפלאָכטענער ארבייט; די פרויען פּודרען זיך און פּוצען זיך, כדי צו האָבען חן ביי זייערע מאַנען, וועלכע בעגעהען זיך מיט זיי זעהר גראָב. עס קומט אויך פאָר, דאָס די מאַנען פערקויפען זיי אַמאָל פאַר דינסטען.— בכלל איז דאָס גאַנצע לעבען זייערס עהנליך צו דעם לעבען פון די פערסיאַנער. די פּאַדלאָגע איז בעדעקט מיט גוטע קאָוויאָרען, די ווינקלען אויסגעציהרט מיט פיעל קופּערנע כלים און מיט דעם ביסעלע גאָלד און זילבער, וואָס איז ביי זיי פאַרהאַן; אויף דעם באַלקאָן הייננען געבראָטענע געגז, אינדיקעס א. ז. וו. קיין טיש, קיין ביינקיל, קיין בעט זעהט מען ביי זיי ניט, נור די קאָוויאָרען און פיעל סאַפּקעס מיט פערסישע מאַטראַצען אויף וועלכע מען זיצט, עסט און שלאָפט. די נאַרגילע (אַזאַ לולקע, אין וועלכער דער רויך געהט-דורך דורך וואַסער) נעמט מען ניט אַרויס פון מויל, אַפילו אַז מע געהט אין גאַס, נעמט מען זי אויך מיט.— דעם באָרד גיט מען אַב גרויס כבוד, מע פאַרבט איהם אויף רויט, מען וואַשט און מען קעמט איהם, ער זאָל שטענדיג זיין אין אָרדענונג. די נעגעל פאַרבען זיי אויך אויף רויט,— אַלעס ווי די פערסיאַנער.

א חתונה איז ביי זיי ווי ביי די גרוזינער יודען. נאָך דער חופה זיצט דער חתן בעזונדער אין זיין צימער, נעבען איהם שטעהען פיעל וואַקסענע ליכט, איינגעשטעקט אין אַ טאָרט, עס ליגען געבראָטענע אינדעקעס, געגז א. ז. וו. יעדער גאַסט וואָס קומט אַריין, דערלאַנגט דעם חתן אַ מטבע, אָדער אַ זילבערנע כלי אַ מתנה, און דער חתן איז איהם מכבד מיט פלייש, וויין און פרוכטען. נאָך דעם קומען אַריין עטליכע פרויען פערדעקט מיט וואָלען אויפ'ן פּנים, שטעלען זיך נעבען חתן פון דער לינקער האַנד און הויבען אָן צו שרייען מיט ווילדע קולות: איי שאַבאַם?— דומאַרא שאַבאַיעש! ד. ה. „זעהט, ווער איז דאָ אונז מכבד?— דער חתן איז מכבד!"— די כלה זיצט אויך אַזוי ביי איהר פאָטער אין אַ בעזונדער צימער, איבערגעדעקט מיט אַ וואָאל איבער'ן גאַנצען פּנים, אַז אפילו די פרויען טאָרען זי דאַמאָלס ניט זעהן. איהרע חברת'עס רינגלען זי אַרום עטליכע מאָל, יעדערע גיט איהר אַ מתנה און זי איז זיי מכבד מיט ניס, וויין, פייגען, אַפּעלסינען א. ד. ג. די חברת'עס שטעלען זיך אויס ביי דער כלה פון דער רעכטער האַנד (פונקט פערקעהרט ווי ביים חתן) און מען שרייט: איי שאַבאַם?— ארוסה שאַבאַיעש'!— „ווער איז מכבד?— די כלה איז מכבד!"— דערנאָך פיהרט מען די כלה מיט מוזיק און טענץ צום חתן אַהיים; אַז זי קומט צו דער טיהר, טראָגט מען איהר אַרויס האָניג מיט פּוטער און זי טונקט איין אין זיי די שפּיץ פינגער און שמירט די טיהר'ען מיט די מזוזות (אַ סגולה אויף אַ זעטיג און זיס לעבען), און בעת מעשה קריכט אַרויף דער חתן אויפ'ן דאַך און האַלט אין דער האַנד אַ הוהן מיט אַביסל רייז. פריהער בעשיט ער די כלה מיט דעם רייז, דערנאָך לאָזט ער אַראָב אויף איהר די הוהן (אַ סימן אויף פּריה וּרְבִיָה). נאָך דער דאָזיגער צערעמאָניע קומט זי די ערשטע אַריין אין שטוב און די געסט הויבען אָן נאָכצוזינגען וואָרט ביי וואָרט נאָכ'ן חכם:

„בָּרוּךְ אַתְּ בְּבוֹאֵךְ, וּבָרוּךְ אַתְּ בְּצֵאתֵךְ.
יִשְׁלַח עֶזְרֵךְ מִקֹּדֶשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֵךְ!!"

און נאָך אַסך פּזמונים מיט פערשידענע פערסישע און טערקישע לידער.— ענדיגענדיג די לידער, זעצט זיך דער חכם מיט די ראשי הקהל, און די שמשים ברייננגען צוטראָגען אין גרויסע לייליכער דער כלה'ס קליידער און ציהרונג, און מען נעמט דאָס אַלעס איבערשאַצען, אַביסעלע קריגט מען זיך און מע שפּאַרט זיך איבער די פרייזען, ביז מע גלייכט זיך אויס און מע פערשרייבט דאָס אַלעס אויף אַ פּאַפּיר און מען גיט דאָס דער כלה בעהאַלטען. דערמיט ענדיגט זיך די שמחה און מען צוגעהט זיך אַהיים.—

די צייט ווען די יודען זענען אַהער געקומען, ווייסט קיינער ניט, נאָר מען איז משער אַז זיי זענען אַזוי ווי די איבריגע קאַווקאַזער יודען פערטריבען געוואָרען אַהער דורך סנחריב מלך אשור, וועלכער האָט אַהער געבראַכט פיעל פעלקער, און האָט זיי פערשלאָסען צווישען די

הויכע בערג מיט שנייענדיגע שפיצען כדי זיי אין גאַנצען צו דערווייטערען פֿון זייער פֿאָטערלאַנד. פֿערבלייב געזונד!

דיין פֿריינד
צבי כשדאי.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

א נייע פרנסה. אויך איבער דער פרנסה, א גזרה אויף קינדער.

אוי די פרנסה! אויף וואָס זענען ניט פֿעהיג איינינע צוליעב דער פרנסה.

איינער, אַ הערר שעדעווער האָט אויסגעטראַכט ציהען זיין פרנסה פֿון יודישע נעז. זיין בעשעפֿטיגונג בעשטעהט דערפֿון, וואָס דעם גאַנצען טאג שפּאַציערט ער איבער די גאַסען אין מאָסקוואַ און זוכט יודישע נעז. און ווי ער בעגעגענט נור אַ יודישע נאָז, שטעלט ער זי אָב און זאָגט:

— גיב געלד ווען ניט קום מיט מיר אין פּאָליציי.

— ווער ביזט דו, וואָס איך זאָל דיר געבען געלד?

— איך בין אַ טשינאָווניק פֿון דער „סיסקנא“ פּאָליציי, ענטפֿערט הערר שעדעווער.

און די יודישע נעז וואָס האָבען דאָס רעכט צו שמעקען די לופֿט נור אין די יודישע שטעדטליך, געבען איהם געלד און געלד.

איינער אַ סוחר ה׳ ראַבינאָוויטש פֿון דעם יודישען שטעדטיל אָרשאַ איז נמאס געוואָרען אַלע מאָל איהם צו געבען געלד פֿאַר די מאָסקווער לופֿט.

— מעהר קיין געלד וועל איך אייך ניט געבען, האָט ה ראַבינאָוויטש איהם געזאָגט, איך האָב אייך שוין עטליכע מאָל געגעבען, וואו קומט ניט אַהין יודיש געלד, נאָר יעדע זאַך האָט אַ שיעור.

— דו ווילסט מעהר ניט געבען, קום מיט מיר אין פּאָליציי, האָט דער אַרענדאַטער פֿון מאָסקווער לופֿט געזאָגט און האָט דעם יודישען סוחר אַוועקגעפֿיהרט אין פּאָליציי.

דאָרט האָט זיך אויסגעוויזען, אַז דער הערר שעדעווער דיענט גאָר ניט אין דער פּאָליציי און קיינער האָט איהם ניט געהייסען, ער זאָל חאַפּען יודישע נעז אין גאַס, און אַז דער דאָזיגער הערר שעדעווער האָט זיך גלאַט געמאַכט אַ גרינגע פרנסה פֿון די יודען, וואָס מעגען נור וואָהנען אין די יודישע שטעדטליך.

די געשיכטע איז נור וואָס פֿאָרגעקומען אין מאָסקווער סוד, וואו עס האָט זיך דייטליך אַרויסגעוויזען, אַז פֿון דער „יודישער פֿראַגע“ קען מען אויך ציהען פרנסה.

אויך צוליעב פרנסה האָט איינער אַ וואַרשעווער בעל הבית, אַ יוד אַ חסיד, וואָס האָט דריי הייזער אויף איינער פֿון די שענסטע גאַסען אַרויסגעגעבען אַ גזרה, אַז מען זאָל אין ויינע הייזער ניט פֿערדינגען קיין וואָהנונגען חסידים, וואָס טראָגען לאַנגע קאַפּאָטעס און זינגען שבת זמירות. דער בעל הבית אַליין פֿאָהרט צום רבי׳ן און אַז דער רבי קומט קיין וואַרשא שטעהט ער איין ביי איהם. אַליין געהט ער אין א לאַנגע קאַפּאָטע, טראָגט אַ גרויסען טלית קטן און ציצית, וואָס זענען געפֿאַרבט מיט תכלת, און דאָך לאָזט ער ניט אַריין צו זיך אין די הייזער וואָהנען חסידים. וואָס איז, ער טענה׳ט, אַז זיינע „יודישע דייטשע לאָקאַטאָרען“ (שכנים) צאָהלען איהם טייערער פֿאַר די וואָהנונגען מיט דעם בעדינג, ער זאָל ניט אַריינלאָזען קיין חסידים מיט זייערע שבתדיגע זמירות און טאַנצען, וועלכע שטערען די יודישע דייטשע דאַמען שפּיעלען פּיאַנע.

— איך קען ניט איבער די חסידישע לאָקאַטאָרען זיך ברעכען פֿון דער פרנסה, טענה׳ט דער חסידישער בעל הבית פֿון די דריי הייזער.

איינער אַ גאַנץ אָרענטליכער יודישער סוחר האָט איהם געוואָלט בעצאָהלען פֿאָרויס פֿאַר אַ יאָהר דירה געלד, האָט עס אויך ניט געהאָלפֿען און אַלץ דערפֿאַר, וואָס ער איז אַ חסיד און זינגט שבת זמירות.

אַ גזרה צוליעב פרנסה איז נאָך צו פֿערשטעהן, נאָר פֿאַר וואָס האָבען די גבאים פֿון דער כאָר־שול אין לאָדז ניט לאַנג אַרויסגעגעבען א גזרה, אַז קינדער יונגע פֿון זעקס יאָהר טאָרען ניט קומען אין שול דאַווענען, אַפּילו ניט צוזאַמען מיט זייערע עלטערן, דאָס איז טאַקע ניט צו פֿערשטעהן.

און פֿון וואַנען האָט זיך גענומען די גזרה? איין קינד האָט זיך פערזינדיגט, דאַרפֿען אַלע לאָדזער קינדער אָבקומען, און אין וואָס מיינט איהר בעשטעהט די גרויסע זינד פֿון דעם קינד? אָ, די זינד איז אַ גרויסע, אַ שרעקליכע! דאָס קינד האָט ניט פֿרעגענדיג ביי די גבאים און ניט ביי די בעלי־הבתים פֿון שול אָהן שום „וויבארעס“ און אָהן „פּראָבע רעדען“ פֿערנומען די שטעל פֿון דעם דאָרטיגען פּרעדיגער...

די שרעקליכע געשיכטע איז פֿאָרגעקומען דעם לעצטען יום טוב. אין דער צייט, ווען דער גאַנצער עולם איז געשטאַנען די שטילע שמונה עשרה און דער פּרעדיגער מיט די גבאים און אַלע שמשים זענען אויך געשטאַנען שמונה עשרה און עס איז געווען אַ גרויס שטילשווייגעניש אין דער גאַנצער שול, אָט אין דער צייט האָט זיך אַ יונגיל פֿון פֿינף יאָהר וואָס איז געקומען מיט זיין טאַטען דאַווענען, זיך אָבגעטהיילט פֿון זיין טאַטענס „שטאָדט“ און אַרויפֿגעגאַנגען אויף דעם באַלעמער און זיך געשטעלט אויף דעם פּרעדיגערס אָרט, וואו עס ווערען יעדען יום טוב געהאַלטען רעדען. דאָס קינד האָט זיך געשטעלט מיט דעם פּנים צום עולם מיט אַ זיסען געלעכטער, ווי עס פּאַסט צו אַ פּרעדיגער, ווען ער וויל אָנהויבען זיין רעדע און עס האָט זיך אויסגעוויזען אַז אָט באַלד, באַלד הויבט אָן דאָס יונגעלע צו האַלטען אַ רעדע...

און פֿאַר וואָס ניט? געפֿינען זיך דען ניט ביי יודען פֿון לאַנגע יאָהרען אָן יונגעליך חזנים, און אין די לעצטע יאָהרען יונגעליך „מגידים“, מטיפים, פֿאַרוואָס זשע קען זיך ניט טרעפֿען יונגעליך פּרעדיגער? פֿון דער גאַלערייע האָבען די ווייבער שוין אנגעהויבען קוועלען און זיך ווינשען אַזוינע קינדער, קוקענדיג, ווי אויף דעם פּרעדיגערס אָרט האָט זיך געשטעלט אַ יונגעלע, נאָר ווען דער עולם און די גבאים האָבען דאָס דערזעהן, זענען זיי געוואָרען אויסער זיך: „סטייטש, סטייטש, אַזאַ עזות פֿון אַזאַ יונגאַטש, ניט פרעגענדיג ביי די בעלי בתים און אַפּילו ניט ביי די גבאים, אָהן זייער רשות, זיך וואַגען שטעלען אויף דעם פּרעדיגערס ארט און וועלען האַלטען אַ רעדע!..

נאָר וואָס העלפֿט עס, ווערט „אויסער זיך“ פֿון היינט ביז מאָרגען, אַז אין מיטען שמונה עשרה קען מען גאָר ניט טהון, מען מוז שטעהן אויף איין אָרט און מען מוז שווייגען, אַפּילו די גבאים מיט די שמשים קענען גאָר ניט טהון אין מיטען שמונה עשרה.

איינינע ווינקען מיט די אויגען אין גרויס כעס אויף דעם יונגעלע, נאָר דאָס יונגעלע, אנגעטהון יום־טוב׳דיג, שטעהט אויף דעם פּרעדיגערס

ארט און שמייכעלט ליעבליך צום עולם. איינגע טופען מיט די פיס, מאכען מיט די הענד פון גרויס כעס, נאר דאָס יונגעלע שמייכעלט זיס צום עולם... דער פרעדיגער געפינט זיך בעליידינט, וואָס מען האט געלאָזט אויף זיין שטעלע איין אנדערען און וויל זיך אָבזאגען פון פרעדיגעריי אין לאדזער שול, נאר ער קען זיך ניט אָבזאָגען אין מיטען שמונה עשרה, פאר אַ פרעדיגער פאסט אודאי ניט צו רעדען ביי שמונה עשרה.

ענדליך האָט זיך די שמונה עשרה געענדיגט און מען האט באַלד דאָס יונגעלע פון דעם פרעדיגערס ארט ארויסגעפיהרט פון שול מיט גרויס בזיון. באַלד אסרו חג איז וועגען דעם געוועזען אַ אסיפה פון די גבאים און בעלי בתים און אויף דער אַסיפה האט מען אַרויסגעגעבען אַ גזרה, אז מעתה ועד עולם זאָל מען אין כאָר־שול ניט ארייגלאזען קיין קינדער, יונגער פאַר זעקס יאָהר אפילו ווען זיי קומען דאַווענען צוזאַמען מיט זייערע עלטערן.

עס פרעגט זיך נור, ווען קינדער ווערען עלטער, ווילען זיי ניט געהן אין שול, און אַלם קינדער לאזט מען זיי ניט אַריין אין שול. ווען זשע וועלען יודישע קינדער געהן דאַווענען?

אמת.

די יודישע וועלט.

די הונגעריגע אין דרום־רוסלאנד.

מיר האָבען ערהאלטען די דאַזיגע טעלעגראַמע פון „אָדעסער קאָמיטעט צו העלפען די נויטבעדערפטיגע יודען אין דרום־רוסלאנד:

„די נויט איז גרויס אין לשער. דער הונגער־טיפוס און צינגא פערברייטען זיך.

„עס איז נייטיג אונטערצוהאַלטען די נויט־בעדערפטיגע ביז חודש אויגוסט.

„די מיטעל האָבען זיך אין גאַנצען אויסגע־לאָזט. איילט מיט הילף!

מרגליות, ד"ר פינקעלשטיין.

וואָס פאַר ווערטער קענען מיר דען נאָך צוגעבען צו דער טעלע־גראַמע! שוין זשע וועלען מיר יודען, רחמנים בני רחמנים, דערלאָזען אַז אונזערע ברידער און שוועסטער מיט זייערע קינדער זאָלען פאַר אונ־זערע אויגען אויסשטאַרבען פאַר הונגער אדער פון די שרעקליכע קרענק, וואָס דער גרויסער הונגער ברענגט מיט זיך.

עס וויל זיך גלויבען אַז אַלע פון קליין ביז גרויס וועלען זיך הייס און באַלד אָנרופען אויף דעם געשריי פון די הונגעריגע און קראַנקע, וועלכע שרייען צו אייך אין דער טעלעגראַמע!

רוסלאנד. — דעם 28 אפריל איז געוועזען אין אָדעס די אספה כללית פון דער אָדעסער אבטהיילונג פון דער חברה צו פערשפרייטען בילדונג צווישען יודען. די אספה האט געדארפט בעשטעטיגען דעם חשבון פון פאראיאהרען און אויסקלויבען אַ נייעם קאמיטעט. די פראגע וועגען בעשטעטיגען דעם חשבון האט ארויסגערופען הייסע וכוחים, וועלכע האבען בעוויזען, אַז נישט אלע זענען צופרידען מיט דער ארבייט פון קאמיטעט. צום ערשטען האט גערעדט וועגען דער שאלה דר. הערשענזאהן, וועלכער האט בעוויזען, ווי נייטהיג עס איז צו פערגרעסערן די צאהל פון אנפאנגס שולען צווישען יודען, איינצוריכטען לעזעביבלאטהעקען, פארלעזונגען, אוועגד־קלאסען וכדומה. ווען עס פעהלען מיט־לען דערצו, דארף מען וועניגסטענס איינפיהרען אין די חדרים פערשיעדענע פערבעסערונגען, כדי זיי זאלען קענען פערטרעטען דעם פלאץ פון שולען.

ה׳ דובנאוו האט אין זיין רעדע בעריהרט דעם כאראקטער פון דער חברה׳ס ארבייט. היינטיגע צייט דארף יעדעס פאלק און בעזאנדערס מיר יודען זארגען נישט נור פאר אלגעמיינע בילדונג, נאר אויך פאר אבהיטונג פון אונזער נאציאנאלער קולטור, העברעאישער שפראך, ליטעראטור א. ז. וו. דערום מוז די יודישע שולע אין זינען האבען צוזאמען מיט אלגעמיינער בילדונג, אויך צו ער־ציהען די יוגענד אין גייסט פון נאציאנאלען זעלבסטבעוואוסטזיין און יודישער קולטור. די הויפט קרעפטען פון דער חברה דארפען ווערען בענוצט אויף אריינ־צוטראגען דעם יודישען גייסט אין די ערציהונג פון די יודישע קינדער.

אויף די פארווירפע פון ה׳ דובנאוו האט געענטפערט ה׳ מרגליות, אז די חברה דארף זעהן צו בעפריעדיגען די אמת׳ע בעדערפעגישען פון פאלק אבער נישט צו שאפען נייע געקינסטעלטע. די אלע, וועלכע זאגען, אז מען דארף שטארקען דעם יודישען גייסט און נאציאנאלען זעלבסטבעוואוסטזיין אין דער שולע, האבען נישט געשטעלט ביז אהער קיין בעשטימטעס פראגראם און קיין קלארע פאדערונגען. די רעדע האט ארויסגערופען לאנגע און הייסע ויכוחים, און ווייל עס איז געוועזען שפעט אין דער נאכט האט מען געמוזט איבערהאקען די רעדען און צוטרעטען צום אויסקלויבען פון נייען קאמיטעט. אין וועלכען עס זענען ווייטער אויסגעקליבען געווארען ה׳ ה׳ וויינשטיין, מרגליות, דר. גאלד, און ל. סאקער.

— דער דירעקטאר פון די פאלקס־שולען האט ערלויבט צו האלטען לי־טערארישע פארלעזונגען מיט דער צויבערלאמטערענע פאר די תלמוד תורה קינ־דער אין יעקאטערינאסלאוו. עס זענען שוין אייניגע מאל געהאלטען געוואָרען אזעלכע פארלעזונגען אין די חדשים מערץ און אפריל.

— אין פאלאצק איז געוועזען א גרויסע שרפה, פון וועלכער עס זענען אבגעברענט געווארען מעהר ווי 300 געביידען, הונדערטער מענשען זענען גע־בליעבען אהן וואהנונג און פרנסה. די סבה פון דער שרפה איז — ווי מען זאגט — אונטערצינדען.

*

דייטשלאנד. — אין די בערלינער גימנאזיעס געפינען זיך 2025 שילער יודען 5765 פראטעסטאנטען און 420 קאטוליקען. זייט אייניגע יאהר פער־גרעסערט זיך נישט די צאהל פון די יודישע שילער און בלייבט דיזעלבע ווי פריהער.

— אין וויען איז געשטארבען דער בעריהמטער יודישער מאלער דניאל איזראעל.

*

רומעניען. — די חברה „כל ישראל חברים" האט זיך געווענדט צו די גרעסטע יודישע קהלות אין מערב־אייראפא מיט א ביטע, אז זיי זאלען איהר בעהילפיג זיין ווייטער צו געבען שטיצע די רומענישע יודען, וועניגסטענס נאך אייניגע חדשים. במשך פון די לעצטע 10 חדשים האט די חברה אויסגעהאלטען אויף איהרע קאסטען מיט עסען און קליידונג 1000 יודישע פאמיליעס, 30 פאלקסקיכען, וועלכע זענען געווארען איינגעריכטעט אין די גרעסערע שטעדט, האבען ארויסגעגעבען מיטאגען 40,000 מענשען. פון איהרע אייגענע מיטלען האט די חברה אויסגעגעבען צו העלפען אין רומעניען אליין 500,000 פראנק און צו העלפען אזעלכע, וועלכע זענען ארויסגעפאהרען קיין אמעריקא — 450,000 פראנק.

די מיטלען פון דער חברה האבען זיך אויסגעשעפט, און איצט לאזען די רומענישע יודען אהן שטיצע, וואלט הייסען זיי לאזען שטארבען פאר הונגער.

*

ארץ ישראל. — זייט 40 יאהר איז נישט געוועזען אין ארץ ישראל אזא טרוקעניש ווי היינטיגס יאהר. איין עמער וואסער, וועלכער פלעגט אמאל קאסטען $^1/_4$ ביז 1 קאפ׳, קאסט היינט $8^1/_8$ קאפ׳, און עס איז צו ערווארטען, אז די טרוקעניש וועט דויערען נאך חדשים. אויסער דעם האבען די הייסע און טרוקענע ווינטען פערברענט אלע גרינסען און די אויפגעגאנגענע תבואה. אויס יפו קומען קיין ירושלים בעזונדערע וואגאנעס מיט וואסער, נאר וועגען די גרויסע הוצאות פון איבערפיהרען קומט זי אויס זעהר טייער.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. — די צייטונג „קאווקאז" שרייבט, אז דעם 22־טען אפריל האט זיך אויף דעם מארק פלאץ פון טיפליס צוזאמענגעקליבען א גרויסער עולם פון פערשיעדענע ארבייטער פון דריי ביז פיער הונדערט פערזאן, און טראגענ־דיג א רויטע זיידענע פאהן, האבען זיי אָנגעהויבען צו געהן איבער די גאסען, די פאליציי האט זיי פארגעלעגט זיך צוגעהן און געוואלט ביי זיי צונעהמען די פאהן, נאר די ארבייטער האבען מיט שטעקענס אנגעהויבען שלאגען, אייניגע פון דעם עולם זענען אויך אנגעפאלען מיט מעסער. די פאליציי האט פון דעסטוועגען אויסגעריסען ביי זיי די פאהן, דער אויפגערעגטער עולם איז אנגעפאלען אויף דעם פריסטאוו גדעוואנאוו און האט איהם ביז אונמאכט געשלאגען.

אין דעם געשלעג זענען פוןביידע צדדים אייניגע פערוואונדעט גע־וואָרען.

צווישען די ארעסטירטע 41 פערזאן, וואס בעשטעהען דערהויפט פון ארבייטער, געפינען זיך אויך איין סטודענט פון חארקאוו און דריי קורסיסטקעס, וועלכע מען האט ניט לאנג ארויסגעשיקט פאר די דאָרטיגע אונארדענונג.

צווישען די פערוואונדעטע געפינט זיך אויך דער פאליצמייסטער קאוואליאוו.

— אין דער צייטונג פון „פעט. גראד.“ איז בעשריעבען די אונארדענונג פון די ארבייטער אין דער אבוחאווסקע ליטיינע פאבריק (נעבען פעטערסבורג). אין אנהויב האבען 200 ארבייטער ניט געוואלט ארבייטען. נאך דעם, ווען מען האט מיט זיי איבערגערעדט, אז זיי זאלען זיך ווידער נעהמען צו דער ארבייט און האבען ניט אבגעוויזען קיין וויכטיגע אורזאכען, פאר וואס זיי האבען אויפגעהערט ארבייטען, האט מען ארויסגערופען 2 עסקאדראן זשאנדארמען און 200 פאליצייסקע סאלדאטען. אין דער צייט האבען שוין אין פאבריק אויפגעהערט ארבייטען 3,600 ארבייטער און מיט א געפילדער און פייפעריי האבען זיי אנגעהויבען ארויסגעהן אויף דער גאס. דעם וועכטער, וואס איז געשטאנען ביים טויער פון פאבריק און האט געוואלט ארעסטירען איין ארבייטער, האט מען פערוואונדעט מיט א מעסער. די ארבייטער האבען פערנומען די גאנצע שליסעלבורגסקע גאס און אלע הויפען פון די הייזער. דעם טראמוואי האבען זיי אבגעשטעלט.

נאך דעם ווי די פאליציי האט זיי פארגעלעגט זיך צוגעהן, האט מען אויף זיי אנגעהויבען שיסען. די ארבייטער האבען צוריק געווארפען מיט שטיינער און טהייל פון זיי האבען אויך געשאסען.

אין דעם געשלעג זענען פון די ארבייטער פערוואונדעט 8 און 1 געהרג'ט. ארעסטירט האט מען 120 פערזאן.

פון דער פאליציי איז פערוואונדעט פאלקאווניק פאליבין, 1 אוראדניק און 11 פאליצייסקע סאלדאטען.

דריי חופות.

צוויי רויטע און איין שווארצע.

א מעשה פון אונטער די הרי־השך.

זעקסטעס קאפיטעל.

וואס די כשוף־מאכערין ווייזט און דבורה זעהט.

נישט לאנג דאך איז דבורה רוהיג געשלאפען. איהר אייגענע זיפצען האבען זי געוועקט.

דאס האט געזיפצט איהר גוט הארץ, וואס האט זיך אן שולמית און איהר פאטער, דעם מלך שלמה, דערמאנט.

וואו וואנדערן זיי אצונד ?

וואס האבען זיי איבערגעלאזט די מלוכה אין שלעכטע הענד, אומגליקליכע און ארימע אהן הילף... ?

וואכענדיג, וועט זי איבער'ן מויל אויפ'ן פאטער קיין בייז ווארט נישט ברענגען, אין הארץ ווייס זי דאך, ווי שלעכט איהר פאטער איז. אומזיסט פלאגט זי זיך און ווארפט זיך פאר, פאר וואס זי האט איהר פאטער נישט ליעב! זי ק ע ן איהם נישט ליעב האבען — שלעכט איז ער, זעהר שלעכט! אז שלמה, ווייס זי, דער ריכטיגער מלך וועט נישט צוריקקומען, וועט ער פון וואונדערלאנד א חורבה מאכען, פון גלויבשטיין וועט א גיהנם ווערען... פון תפיסה וועלען ארויס גענעראלען און ריכטער, און עהרליכע לייט וועט מען שמידען און אין פינסטערע גריבער אריינווארפען.

— „און פון שולמית וואס וועט זיין ?“

און איהר הארץ בענקט, און ציטערט, און די זיפצען, וואס האבען זיך פון פערקלעמטען הארץ אויסגעריסען, וועקען זי אין מיטען דער נאכט. און זי עפענט די אויגען און זעהט:

פון עטליכע ברענעדיגע קוילען, וואס זענען אויפ'ן קוימען געבליבען, פליעסט איבער דער גאנצער הייל א העלע רויטליכע שיין. די װענד ארום זענען בעדעקט מיט גרינע צווייגען און פערשיעדענ-פארביגע בלומען, און דאס אלץ, דאכט זיך, וואקסט און בליהט אין דעם רויטליכען גלאנץ. און רוהיג און שטיל פלאטערט דער פארהאנג, וואס טהיילט אב די נישע, וואו יענע שלאפט, פון דעם רעשט הייל. און אינ'ם רויטען גלאנץ, דאכט זיך, אז די היבשע פייגעליך און קליינע פליגעליך, מיט וועלכע דער פארהאנג איז אויסגעשטריקט, לעבען, ציטערן און ריהרען מיט די פליגעליך... זיי ציטערן און צאפלען, גלייך זיי וואלטען געוואלט זיך אברייסען פון דעם פארהאנג און אוועקפליהען אין דער ווייטער וועלט אריין!

זי וואלט זיך פון דעם פארהאנג נישט אבגעריסען!

אח, ווי וואלט זי געוואלט, דער פארהאנג זאל זיך שטארקער אביסיל בעוועגען, עטוואס עפענען, עס זאל זיך די קלענסטע שפארע מאכען, זי זאל איהם נאך א מאל, נאך א מאל זעהן! האטש איין שטראהל זאל צו איהר פון זיין ליכטיג פנים אראב!

נאר וואס העלפט עס! נישט פאר איהר האט איהם דער הימעל איינגעשלעפט ... וואלט שולמית דא געוועזען!

נור זעהען וויל זי איהם, זעהען מעג זי איהם! נור זעהען!

זי דערשרעקט זיך דאך פאר איהר אייגענעם געדאנק, גלייך ער וואלט זינדיג געוועזען, און קוקט זיך אום צו דער אלטער.

און די אלטע שלאפט נישט.

אויף א דרייפיסיג בענקעלע זיצט זי אין א ווינקעל פון דער הייל. א וואונדערליך־ווייסער שימער הויבט זיך, ווי א לופטיגע קרוין, איבער איהרע ווייסע זילבערנע האר. מיט א געבויגענעם קאפ זיצט זי און קוקט צו זיך אויף דעם שויס.... זי קוקט אזוי ערנסט, אזוי טיעף!

זי זעהט — ביי דער אלטער צופיסענס ליגען מאסען קנוילען פון פערשיעדענ-פארביגען פאדעס, און די קנוילען ריהרען זיך, ווי פון זיך אליין, און די פערשיעדענ-פארביגע פעדעס הויבען זיך פאמעליך, גאנץ פאמעליך ארויף צו דער אלטערס שויס, און וועבען זיך דארט אריין אין א רעם, אין א גאלדענער, בליצענדיגער רעם.

צי איז זי וואך, צי זעהט זי א חלום?

— מוהמעשי, דו שלאפסט נישט? פרעגט זי אביסיל דערשראקען.

— ניין, טאכטער! איך שלאף נישט ... איך שלאף קיינמאל נישט! איך בין דאך די נשמה פון וואלד, די נשמה פון וואלד בין איך, יא! און א היטערין בין איך אויך! איך טאר נישט שלאפען... דער וואלד וואלט גאר אין גאנ'צען איינגעשלאפען. און דו וואלסט מארגען אבגעשיילטע בוימער געפונען, פערוועלקטע בלעטער און בלומען, און טויטע חיה'ליך... מיסט און פגרים וואלט פון אלעם געווארען ווען איך שלאף איין!... און ער, דער אונטער דער פארהאנג דארט, וואלט זיך שוין קיינמאל נישט אויפגעכאפט ...

דבורה'לע ווערט באנג.

— וואס דען טהוסט דו מוהמעשי?

— איך, טאכטער? איך טהו גאר נישט, דערווייל גאר נישט! איך קוק נור! איך קוק נור און זעה, וואס עס טהוט זיך! אז די צייט וועט קומען, וועל איך עפים טהון, מיינס טהון, געוויס!... מיין פאדעם וועט זיך אויך אריינוועבען! ...

— אין וואס מוהמעשי?

— אין דעם, וואס עס טהוט זיך...

— וואס טהוט זיך, מוהמעשי?

— ווילסט זעהן, טאכטער?

— איך מעג?...

— אביסיל... קום!... שטעל דיך אונטער מיר, געשווינד! כל זמן די קוילען ברענען!

און דבורה שפרינגט אראב פון דעם בעט, שטעלט זיך אונטער דער אלטער און קוקט אויף דעם, וואס וועבט זיך אויף דער אלטערס שויס...

— איך זעה גאר נישט, מוהמעשי! רופט זי אויס געטוישט.

— קוק בעסער, וויש דיר דריי מאָל די אויגען אויס...

דבורה טהוט עס און שרייט אויס מיט פרייד:

— איך זעה, איך זעה, מוהמעשי!

— נור, שטיל! דעם וואלד וועקען טאָר מען נישט! וואָס זעהסט דו, קינד?...

— אַ פלאַץ זעה איך, אַ שטילען מאַרק,— דאַכט זיך... אין אַ רעם פון קליינע, שטילע הייזליך.

— אַ מאַרק איז עס.

— אַ שטילער מאַרק...

— לעער?

— וואַרט מוהמעשי... איך זעה שוין,— צוויי געשטאַלטען זעה איך... אָרימע לייט, פערפעצטע צוריסענע קליידער...

— שמאטע-קליידער?

— דאַכט זיך... איין אַלטער מאַן מיט אַ יונג מיידיל...

— קוק דיך בעסער צו, וועסט זיי אפשר דערקענען!

— גאָט מיין איינציגער — איז דבורה אויפגעשפרונגען — שולמית, דער קעניג!

— נור, שטיל.. נאָך גישט צייט, יענעם, דאָרט אונטער דעם פאַרהאַנג, צו וועקען...

— וואָס טהוען זיי, מוהמעשי?

— זיי וואַנדערן... זיי וועלען באַלד אַריבער די גרענעץ פון וואונדערלאַנד... אַזוי ווי די טויב האָט גערעטהען...

— זיי שטעהען דאָך...

— דער מלך שלמה איז אביסיל פערזאָרגט.

— פאַר וואָס? עס איז איהם שווער אויף דער עלטער צו וואַנדערן?

— ניין, קינד, ער האָט בעמערקט, אַז מען רייט זיי נאָך...

— שלעכטע מענשען, מוהמעשי?

— גזלנים!

— זיי ווילען זיי שלעכטס טהון?

— זיי ווילען... נאַר זייערע פערדעם וועבען זיך אַרויס פון דעם דער רעם... שאַדט נישט!

— און שולמית, זי האָט אויך מורא!

— זי ווייס נישט דערפון...

— עפיס שטעהט זי פערטראַכט —

— זי קוקט.

— אויף וואָס, מוהמעשי? עס דאַכט זיך, אַז די גאַנצע נשמה קוקט איהר פון די אויגען אַרויס...

— קוק לינקס צו דער רעם צו. וואָס זעהסט דו, קינד?

— אַ פענסטעריל זעה איך... אַ פענסטעריל פון אַ קליין הייזיל, ווי אַ גרינבעדעקטע סוכה...

— און אין פענסטעריל?

— ... זיצט איינער, אַ יונגער מאַן... ער שטריקט... אויף גע־שוירענעם סאַמעט מיט גאָלדענע פעדעם שטריקט ער... איין אָדלער שטריקט ער... ביי די פלינעל אַרבייט ער... ווי די פלינעל, די גאָלדענע פלינעל וואַקסען אונטער זיינע געשיקטע, ווייסע, אַלאַבאַסטער ווייסע הענד... גאָלדענע פלינעל... נאַר גאָלדענער איז דער גלאַנץ פון זיינע בלאָהע, ריינע און טיפע אויגען... אַ טייך איז אויך אַזוי אַמאָל... בלאָהע, קלאָר ווי דער הימעל, און טיעף, זעהר טיעף... ווי די אויגען שטראַהלען...

— מיט נחת.

— וואָס פאַר אַ נחת?...

— מיט דעם נחת, מיט דער פרייד, מיט וועלכער גאָט האָט די וועלט בעשאַפען... ווער עס בעשאַפט, דער שטראַהלט אַזוי... און די ליכט פון די אויגען וועבט זיך אַריין אין דעם, וואָס מען בעשאַפט... און דער גלאַנץ בלייבט אויף אייביג אין דער אַרבייט, אויף דעם בע־שאַפענעם, און ווער עס זעהט עס, צו דעם, אין דער נשמה אַריין, שטראַהלט אַריין דאָס נחת, די פרייד...

פערשטעהסט מיך, קינד?

— איך פ י ה ל עס, מוהמעשי, נאַר וואָס ציטערן אַזוי זיינע ליפען?

— דאָס זינגט ער אַזוי, טאַכטערשי. ווער עס אַרבייט און בע־שאַפט אין דער אַרבייט, דער זינגט! דאָס געזאַנג ווערט אויך אין דער אַרבייט אַריין פער'כשופט!

אַז משיח וועט קומען, וועלען אַלע אַזוי אַרבייטען!

עס געפעלט דיר, טאַכטערשי?

— יאָ... זעהר... נאַר י ע נ ע ר געפעלט מיר מעהר!

— יענער אונטער דער פאַרהאַנג?

— יאָ...

— איי, ווי דיין אָטהעם פיהלט זיך היים, עס שמעקט און איז הייס! אַזוי צופלאַטערט אַמאָל אַ רויז, אַ זיסע רויז... יאָ, קינד... וואָס זעהסט דו ווייטער?

— ווי שולמית קוקט אויף איהם!... עס איז אפשר איהר בע־שערטער, מוהמעשי?

— אפשר!

— נאַר דבורה דערמאַנט זיך עפיס און רופט אויס דערשראָקען!

— זאָל זי אַוועקגעהען מוהמעשי! זאָל זי אַנטלויפען! זי טאָר נישט, געשוואָרען האָט זי!

— און דו רעדסט צו פיעל! האָט זיך די אַלטע אָנגערופען מיט אַ געלעכטער.

אין דערזועלבער רגע האָבען זיך די קוילען פערלאָשען, דאָס געוועבעכטס איז פערשוואונדען און די הייל איז געבליבען בעלייכט פון פריהען מאָרגען, וואָס האָט זיך אַריינגעריסען דורך דער שפאַרע אין דער הויך.

— ווער עס וויל זעהן, מוז שווייגען. מוסר'ט זי די אַלטע מיט גוטען.—

ל. פרץ.

ענדע פון ערשטען טהייל.

ערוואַרטונג.

II

עס איז אַוועק פון איהר חתונה פינף יאָהר.

זיי לעבען אין שטעדטיל ניט רייך, אָבער ניט שלעכט. זיי האָ־בען זיך אַרומגעזעהן, בעקליידט זיך אביסיל. דער טאַטע איז מיט איהר גוט געוואָרען און דער יאַלדיל איז גאָר ביי איהם דאָס אויג אין קאָפ, פרעגט אפילו ביי איהם שטענדיג וואָס טהוט זיך נייעס אין די צייטונגען, אויב עס הערט זיך מלחמות? ווען עס איז געבאָרען געוואָרען איהר עלטערע טאָכטער, האָט איהר דער טאַטע געבראַכט איהרע בעטגעוואַנד,

אַ שטיקיל לייווענד, עטליכע גענז און עטליכע רובל מזומן. די שווערין האָט איהר געבראַכט אַ צוויי טעפּיגע „נאַסאַדקע".

משה האָט זיך אין שטעדטיל ניט שלעכט: ער האָט עטליכע לעקציאָנען. ער איז כמעט דער בעסטער לעהרער, נעמט צו דריי רובל אַ חודש פאַר אַ שעה, לערנט מיט חדר־יונגליך שרייבען רוסיש און לשון־קודש. אַפּאָר לעקציאָנען האָט ער אונטער׳ן שטעדטיל אין הויף.

זי איז אַראָב פון איהר שענקייט, עס איז אַראָב די געדיכטע פורפור־פאַרב פון פנים, אַ פאָרינשטער צאָהן אין מויל איז אויסגעבראָכען, שיטערער געוואָרען איז דער צאָפּ — זי איז געוואָרען גאָר אַנדערש.

דאָס איז פון דאגה.

די ליעבע איז אָבער ביי זיי ניט געוואָרען אָבגעקיהלט, פערקעהרט נאָך מעהר געטרייער און איבערגעגעבענער זענען זיי איינער דעם צווייטען. מיט זיין פערדינסט איז זי צופרידען, זי איז ניט קיין פריצה, אַלץ טהוט זי אין שטוב אַליין, קיין דינסט האָט זי ניט. איהרע צוויי שענינקע טעכטערליך זענען געראָטען, געזונד, זי דאַרף צו זיי קיין ניאַנקעס ניט: אַליין געזייגען, געניאַנצעט, געוואַשען; זיי געהען שטענדיג ריינינקע, צוגעקליבענע, נייהט זיי אַליין אויף העמדליך, קליידעליך, האָט פון זיי נחת. אַז איצטער אָם־ירצה־השם זאָל נור געבוירען ווערען אַ זוהן, וועט זי איהם אויך אַליין האָדעווען... באַלד, באַלד, נאָך אַ חודש וועט זיין נייעס. הלואי זאָל געבוירען ווערען אַ זוהן! און ער וועט דאָך זיין געוויס געראָטען אין פאָטער: אויך אַ שוואַרצינקער מיט שוואַרצע אייגעליך, אויך אַזאַ מילדענקער, אַזאַ גוטער, און זי וועט איהם אויך אַזוי ליעב האָבען ווי דעם טאַטען.

נאָר איהר דאגה איז גרויס, זעהר גרויס, קיין נעכט שלאָפט זי ניט. קיין טאָג רוהט זי ניט, די דאגה ציהט פון איהר אַרויס איהר לעצטען כח.

אַקליינינקייט אַזאַ דאגה!

שוין אפשר אַנדערהאַלבען יאהר, אַז ער, משה, איז קראַנק, און וואָס פאַר אַ קראַנקהייט! ער ליגט ניט חלילה אין בעט, — ער געהט אום, ער לאַכט, ער אַרבייט, און די כחות געהען אויס, ער שטאַרבט אָב צו ביסליכוויז — ביי איהם איז סוהאָטע. פון טאָג צו טאָג ווערט ער אַלץ שוואַכער און זיין פנים ווערט אַלץ געלבער און געלבער.

ביי נאַכט ווען ער הויבט אָן הוסטען, שפּייען מיט בלוט מיט לייכע, ווייס זי דאָמאָלס ניט וואָס צו טהון מיט איהם. איהר דאַכט— זי ווערט משוגע פון צרות. זי וואָלט צופרידען איהם אָבגעגעבען איהר געזונדע ברוסט, איהר יונגען שטאַרקען קערפּער, ער זאָל נור געזונד זיין און ניט ליידען.

— משה! משה׳נקע, גאָלדענער מיינער! וואָס טהוט מען, ווי מאַכט מען דיר גרינגער...? זיין נאַסען קאָפּ פון שוויים דריקט זי פעסט צו איהר ברוסט, גלעט איהם, בערוהיגט איהם, טרינקט זיין אָטהעם פון די קראַנקע לונגען, טרינקט און שיכור׳ט זיך איין.

פאַר וואָס? פאַר וואָס קומט עס אונז? — פרעגט זי ביי זיך אַליין, ביי גאָט.

— נישט קשה, מיין טייערער! — זאָגט זי איהם מיט אַ מוטהיגען שמייכעל, — דו וועסט נאָך געזונד און שטאַרק ווערען. איך בעמערק אַז דיין הוסט איז דיר נאָר גרינגער. נאָך אַביסיל צייט, מיין ליעבער, וועטסטו אין גאַנצען געזונד ווערען... דו וועסט נאָך זעהן, ווי מיר וועלען גליקליך לעבען מיט אונזערע ליעבע קינדערליך.

— יאָ, מיין טייבעלע, — ענטפערט ער איהר אויך מיט דעמזעלבען שמייכעל,—מיר איז טאַקי בעסער... איך פיהל מיך, אַז אין גאָר אַ קורצע צייט וועל איך שוין געזונד ווערען... און ביידע האָבען געפיהלט ווי זיי נאַרען אָב איינער דעם צווייטען, ביידע האָבען דעם ליגען פערשטאַנען און דעם אמת געוואוסט...

דערצו אַרבייט ער, האָט ווייניג רוה. וואָס זאָל מען טהון, אַז מען דאַרף דאָך אַלץ האָבען און זי איז צוגעבונדען צו די קינדער.

לייגנער האָט איהר דער פריץ געזאָגט, ווען זי האָט איהם די העמדער אָבגעטראָגען:

— וויסטו,—זאָגט ער—רבקה? דיין משה איז אַ ווילער יונגער מענש, איך האָב איהם זעהר ליעב, נאָר ער איז אַ קראַנקער. דו דאַרפסט מיט איהם ניט וואָהנען אפילו אין איין דירה. און דיין קינד, וואָס דו וועסט געבוירען, וועט אויך זיין אַ קראַנקעס.

זי האָט קיין געדולד געהאַט צו הערען זיינע רייד. זי פערשטעהט דאָס גאָר ניט, ווי וועט זי און ווי קען זי זיך אָבטהיילען פון משה׳ן... עס איז אַלץ איינס: משה איז קראַנק—צי זי איז קראַנק, זי איז אַ גליעד פון זיין גוף, קען זיך אָבטהיילען איין בעזונדערער אֵבר, אַז דער גוף איז קראַנק?... ער וועט נאָך געזונד ווערען,—טרייסט זי זיך אַליין און בעמיהט זיך שטענדיג קלערען וועגען פרעהליכעס.

איהר פערדריסט, וואָס זי איז געזונד, וואָס זי איז קיין איינציג מאָל אין לעבען קראַנק ניט געוועזען...

וואָס טויג איהר איהר לעבען אָהן משה׳ן! זי האָט מורא פאַר דעם געדאַנק און וויל קיין זאַך ניט קלערען. זי וויל ניט לעבען אָהן משה׳ן. לעבען ווילט זיך זעהר, אָבער וואָס איז לעבען אַליין... אַליין...

זי האָט אויסגעשריען. ביי איהר האָבען זיך די לעצטע ווערטער אין דער הויך אויסגערעדט, און איהר קלערען האָט זיך צושטערט.

איהר געניי איז שוין לאַנג געלעגען אויף די קניה. דאָס וויעגיל האָט שוין לאַנג גערוהט. און זי האָט זיך פערקלערט און גאָר ניט בעמערקט ווי די צייט איז אַוועק.

זי האָט זיך אויפגעהאַפּט.

— גאָט מיינער, ער איז נאָך ניטאָ—משה, משה׳נקע.

זי איז האַסטיג אויפגעשטאַנען פון אָרט און מיט דעם לעמפּיל צוגעגאַנגען צום וואַנד. זי האָט ווייטער אויסגעשריען.

— שוין נאָך צוועלף און ער איז ניטאָ!

דער ווינד האט געריסען די לעדליך, געבלאָזען אין קוימען, געטרייסעלט די ווענד.

— משה, משה׳נקע, שעפּטשעט זי ווי אַ דערשלאָגענע, זי ווייס גאָר ניט וואָס צו טהון. איהר דאַכט, זי האָט אַ פעהלער געטהון דערמיט וואָס זי האָט זיך פערקלערט... אָבער דער זייגער איז שוין אַזוי שפּעט. עס איז שפּעט און ער איז נאָך ניטאָ... עפּיס איז אויפגעשטאַנען אין איהר אַ מאָדנע אונרוהיגקייט. איהר האָט זיך לויפען געוואָלט, אפשר וועט זי איהם בעגעגענען...

זי האָט זיך געקליבען געהן. איין רגע האט זי נור אַ קלעהר געטהון וועגען די קינדער, זיי וועלען זיך אויפכאַפּען און וועלען וויינען, נאָר עס האט איהר ניט געריהרט. זי מוז איהם אנטקעגענען געהן!

זי האָט פון וויעגיל געוואָלט אַראָבנעמען שטילערהייט די גרויסע וואָרימע פאַטשיילע. איהר האַנד האָט זיך ניט ווילענדיג צוגעריהרט צו אַ וואַרמע פיסעלע. דאָס קינד האָט זיך א צאַפּעל געטהון און א ציה מיט אַלע אברים׳ליך.

— מאמע! — האט עס פלוצלינג א קוויץ געטהון.

זי האט זיך דערשראקען: די קליינע וועט איצטער ניט לאזען געהן, זי האט גענומען וויעגען דאס וויעגיל.

נאר די קליינע האט זיך גנועצט, און צופרידען נאך אמאל א קוויץ געטהון.

— שלאף, שלאף, רייזעלע!

— א טונק, מאמע...! — האט די קליינע געבעטען אויף איהר קינדערשען לשון.

נאך דעם טרונק האט זיך דער קליינער רייזעלען פערוואלט אויף די הענד. און זי האט זי געמוזט נעמען.

אוי, אוי, — האט זי פערצווייפעלט געקלערט, — ער איז איצטער געוויס אין וועג; ער איז שוין אין שטעדטיל; ער געהט דאכט זיך... זי האט זיך אנגעשטרענגט. אט, אט געהט ער, אט, אט דערזעהט זי איהם, אט איז ער שוין דא... וואס טהוט מען? — קלערט זי פערצווייפעלט. און אלע איהרע אברים האבען זיך פון ערווארטונג מיט וועהטאג אנגנומען.

— שא, רייזעלע!

נאר די קליינע האט פון איהר געפאדערט, וואס האט אליין ניט פערשטאנען וואס.

— מאמע וואס איז דא? הא, מאמע?

און עס האט זיך בעוויזען אין בעט א צווייטעס שווארצהאריג קעפיל פון אונטער דער קאלדרע.

— מאמע, מאמע, וואס איז דא?

— שלאף, חנה, שלאף!

די עלטערע האט פון שלאף מיט ברייטע אפענע אויגען זיך איבער'ן גאנצען שטיביל ארומגעקוקט.

זי האט געקרעכצט. עפיס א וועהטאג, א שארפער און רייסענדער איז איהר דורכגעגאנגען איבער'ן גאנצען לייב, זי האט ניט שטעהן געקענט. אט, אט פאלט זי מיט דעם קינד אויף דער האנד.

זי האט זיך קוים־קוים געזעצט אויפ'ן בעט. זי האט דעם קאפ אראבגעבויגען, און אהן זינען געקוקט אויף די יונגערע טאכטער, אויף איהר גאלד בעוואקסען קעפיל.

— מאמע, וואו איז מיין טאטעלע?—האט די עלטערע געפרעגט.

די פראגע האט איהר א קלאפ געגעבען אין הארצען, האט ביי איהר טרעהרען ארויסגערופען, נאר זי האט זיך געשטארקט. זי האט קיין זאך ניט געזעהן, ניט געהערט. איהר הארץ האט אויפגעהערט צו קלאפען. איהר אטהעם איז, דאכט זיך, ניט געגאנגען, איהר בלוט האט זיך גענומען פערקיהלען אין אלע אברים. עפיס עגבערט אין קאפ, שטעכט אין די שלייפען, איהר צופט, שלעפט, לאזט ניט רוהען. איהר טרייבט. פון ע־ווארטונג שטעלען זיך ביי איהר די האר, איהר ווערט משונה שרעקליך. עס הויבען אן ביי איהר די צייהנער קלאפען און די גלידער שליידערען זיך.

— מאמע, וואו איז מיין טאטע?—האט חנה קאפריזנע געמיינט.

— ניטא איהם. ער וועט באלד קומען. שלאף חנה!

זי האט איהר איינענעם קול ניט דערקענט. אזוי ווי א פרעמדער, ניט איהרער.

גאט מיינער! וואו איז ער? ווען וועט ער שוין קומען!...

דער וועהטאג אין אלע גלידער ווערט שטארקער. זי קען זיך ניט א ריהר טהון, זי ווייס אז זי דארף נור ארויסגעהן, איהם בעגעגענען...

און די נאכט ציהט זיך און ציהט אהן א סוף. זי פיהלט ווי אלע גלידער, די אדערען ציהען זיך, ציהען אזוי שטארק, אזוי שרעקליך, דער רוקען גיט איהר א דרוק. זי האט ניט מענשליך א געשריי געגעבען!

— מאמע! — האט חנה אויך אזוי אויסגעשריען. זי האט אבלאז געטהון, א קאלטער שוויים איז ארויס אויף איהר פנים.

פאר דער צייט... וואס איז דאס מיט מיר! אליין אין שטיביל. וואו איז משה!... דאס איז נאך ערגער, — האט זי ארויסגעשעפצעט.

זי האט ווי דעם זינען בעקומעי. זי האט גענומען בעדיינקען וואס איז מיט איהר. עפיס איז אוועק א פולע צייט פון ניט איבערטרעגליכע יסורים.

א, ערשט צוואנציג מינוט פון פריהער! די נאכט איז אזוי לאנג און שרעקליך.

זי האט זיך אויפגעקנייטשט: דער שטעכענדינער וועהטאג נעמט דורך אלע גלידער.

דאס איז דאס... פאר דער צייט... אליין אין שטיביל.

זי האט געמוזט דאס קינד אוועקלייגען. זי האט זיך אליין אין בעט געלייגט, אויסגעצויגען. איהר איז גרינגער געווארען.

גאר נישט! — האט זי זיך בערוהיגט,—דאס איז פון שרעק און ערווארטונג געווארען.

— מאמע, אויף דער גאס איז מיין טאטעלע, ער וויינט. ער האט מורא, אמאה איז דארטען!

— חנה'לע, טאכטער מיינע, שלאף, מיין טייערינקע! ביסט דאך א גוטינקע.

— וואס האסטו געלאזען ביי נאכט דעם טאטען געהן!

וואס האט זי צו איהר, די שלעכטע, קאפריזנע חנה! איהרע אלע שאלות עגבערען איהר מח און לעכערען איהר הארץ, אה, אז זי וואלט איהם ניט געלאזען געהן!... וואלט זי גליקליך געוועזען.

זי האט שוין געזעהן אז די קליינע וועט ניט שלאפען. רײן ליכטיג האבען געקוקט איהרע שווארצע גרויסע אויגען, און דער צינגיל פלוידערט אהן איין אויפהער.

זי האט זיך גענומען פערטרייבען איהרע געדאנקען, גענומען זיך פעררעדען מיט חנה'ן.

— חנה, דו האסט עפיס האלד דיין טאטעלען?

— אהא, מיין טאטעלע! ווען וועט ער שוין קומען?...

ווען וועט ער קומען,—טראכט זי.

— חנה, דערצעהל מיר א מעשה, א שענע מעשה. דו קאנסט דאך.

— איך קען ניט! דער טאטע קען!

דאס הארץ קלעמט איהר. אין האלז שפארט איהר א ספאזמע... זי פיהלט, זי געהט פון זינען אראב. איהר ווילט זיך וויינען, שרייען...

ווי ווערט זי פטור פון די קינדער! זי מוז זיך לאזען געהן איהם בעגעגענען.

אט געהט ער, אט אט... נאך א פאר טריט, נאך א רגע... אט איז ער... ער שטעהט שוין ביים פענסטער, ביי דער טיהר... אט אט זוכט ער אין דער פינסטער די קליאמקע... אט פיהלט זי זיין נאהענטקייט נעבען זיך, זיין אטהעם... אט הערט זי זיין הוסטען...

זי גיט זיך א ריס צו דער טיהר.

— מאמע! — שרייט דאס מיידעלע, — מאמע איך האב מורא.

ניין, זי איז צו דער טיהר ניט צוגעגאנגען, זי ווארט ער זאל אליין אריין. זי ווארט יעדע סעקונדע. איהר הארץ איז ביי איהר אבגעשטארבען.

— מאמע, איך וועל דיר דערצעהלען א מעשה! מיט א בערעלע צי מיט א מיידעלע?

— דערצעהל, דערצעהל חנה׳לע...

— אמאל איז געווען א קליינע מיידעלע, גאר א קליינינקע... מאמע, דער טאטע איז אויף דער גאס, ער הוסט דארטען!

— ווייסטו וואס, חנה׳לע, איך וועל ארויסגעהן זעהן. דו בלייב אליין, עס וועט ניט געווערען.

— איך האב מורא, מאמע.

זי האט צום סוף פארט פועל געווען ביי דער טאכטער און איז ארויס פון שטוב.

אין פארהייזיל איז זי שטעהן געבליבען. א משוגה׳דינער פחד איז אויף איהר אנגעפאלען. איהר האט זיך געדאכט אז עמיצער שטעהט הינטער דער טיהר, זי האט זיך גובר געווען, זי האט די טיהר געעפענט. פון דער אייזערנער קליאמקע האט זי זיך אבגעברענט די האנד. דער ווינד האט משוגע די וועלט געקעהרט. דער שניי האט פער־שאטען גאנצע קלאפטערדיגע בערג. הימעל און ערד האבען זיך צו־זאמען אויסגעמישט.

עס קאן ניט זיין, ער זאל איצטער געהן. ער נעכטיגט געוויס ביי חנן, משוגע איז ער, וואס?

זי איז רוהיג געווארען, ווי ווער וואלט איהר אנגעזאגט, מיט דעם ווינד א געריס אבגעשיקט. זי האט געשווינד פערמאכט די טיהר און פעררוקט מיט דעם פעררוקער.

חנה איז שוין געזעסען אויף דער קאמאד.

— נו, מאמע, וואו איז מיין טאטעלע?

— ביי חנן, חנה׳לע. נו, שלאפען, שלאפען! קום, חנה,ביידע שלאפען.

זי האט זיך געלעגט אין בעט, זיך ארומגענומען מיט דער טאכטעריל און דאס פייער קלענער געמאכט.

ביידע — די מוטער מיט דער טאכטער — האבען געקוקט גלייך אין די אויגען. בייביידען האבען זיך געטרייסעלט די לאנגע זיידענע ברעמען.

איצטער איז זי רוהיג, נור אומזיסט אזוי פיעל הארצוועהטאג זיך אנגעמאכט. און ווי א׳ז איהם דארטען? ער ווייס דאך אז זי איז אליין מיט די קינדער. ער אליין וואלט אפשר געגאנגען, נאר זיי האבען איהם ניט געלאזען, רעכט האבען זיי געטהון. ער וואלט געוויס אין וועג דערפרארען געווארען. אליין בעשערט אין לעבען. נאר דערמיט שוין אבקומען, מארגען וועט זי דאס איהם געבען, וועט זי איהם א־ביסיל איינטהיילען דערפאר, וואס ער האט איהר ניט געפאלגט. זי וועט מיט איהם זיין ברוגז; זי וועט איהם דערצעהלען ווי זי האט די גאנצע נאכט אבגעלעבט.

זאל ער וויסען, זאל איהם דאס אויך א ביסיל קאסטען! וועט ער ווייטער ניט זיין קיין עקשן.

און טאקע אז ער וואלט ניט געגאנגען, ער וואלט בעסער דעם אווענד זיין אין דער היים, וואלט רעדען מיט א׳הר, זיי וואלטען שפיעלען אין שאך, אדער ער וואלט א בוך געלייענט, זי וואלט גע־נייהט, טהיי וואלט געשטאנען אויף דעם טיש, די קינדער וואלטען געשפיעלט... ווי גוט עס וואלט זיי געווען. וואס וואלט איהר ארען, אז אויף דער גאס וואלט געשנייט, געבלאזען, אבי זי מיט איהר גע־זינדעל זענען אין שטוב מיט איהר צו זאמען.

אה, משה מיינער, טייערער! זי וואלט איהם ערשט זעהן, זי וואלט גאר אין כעס ניט זיין, זי וואלט אלי׳ן פערגעסען, זי וואלט איהם אויף דעם האלז געפאלען; פון פרייד וואלט זי זיך אויסוויינען אויף זיין ברוסט. א קראנקע, א שוואכע ברוסט, אבער ווי פיעל ליעבע, געטרייקייט ליעגט דארטען פאר איהר.

אה, ווען ער וואלט איצט געקומען, וואלט זי אזוי פיעל גע־וויינט, אויסגעוויינט אלי׳ן וואס איהר דריקט און פלאגט אינוועניג...

— מאמע, פאר וואס הוסט דער טאטע?

— חנה, שלאף!

— מאמע, וואו איז מיין טאטע? ווען וועט ער שוין קומען?..

— ער איז, טאכטער מיינע, ביי חנן. מארגען וועט ער דיר ברענגען צוקערקעס, לעקעכליך.

די קליינע האט זיך פלוצלינג פונאנדערגעוויינט.

— שא, שא, טאכטערקע ער וועט קומען, ער איז ביי חנן.

און וואס איז דאס מיט איהר? דאכט זיך זי איז שוין רוהיג, זי איז דאך כמעט ווי איבערצייגט אז ער איז אויסען געפאהר. נאר איהר הארץ איז אזוי ווי אונטער אייז.

זי האט זיך בעהאלטען אין קישען און הייסע זודיגע טרעהרען האבען געוואשען איהר פנים.

זי האט פלוצלינג ניט מענשליך אויפגעשריען... ווייטער ווי פ יהער א שטאך, א ריס געטהון האט זיך ביי איהר אינוועניג. זי האט נאך עטליכע געשריי געטהון, ביידע קינדער האבען אויך זיך פונ־אנדערגעשריען. ניט מענשליך האט זי געשריען.

פאר דער צייט, איינע אליין אין מיטען נאכט....

* * *

פינף אזייגער פארנאכט.

דאס וועטער איז היינט ניט איין ערך בעסער; דער פראסט א׳ז קלענער; דער שניי האט אויפגעהערט; קיין ווינד איז כמעט ווי גאר ניטא.

אין שטיביל איז א שטילער טומעל: אפילו מענשען געהען אום אויף די שפי׳ן פינגער און שעפצען זיך. יעדער איינציגער נעהט צו אלע רגע צו די אנגעפרארענע פענסטערליך.

משה איז נאך אין דער פריה אזייגער ניין געקומען.

איצט זיצט ער ביים ברעג טיש. די עלטערע, חנה, זיצט ביי איהם אויף דעם שויס. איהר מילדער שווארצליכער פנים׳ל איז פער־שמוצט פון טרעהרען, זי קוקט זיך ארום מיט שרעקליכע בליקען.

די קלענערע רייזעלע זיצט ביי א פרעמדער פרוי איף די הענד, יעגע גיט איהר טהיי.

משה קוקט אהן זינען צום בעט. דארטען ארומגעבונדען מיט האנטיכער ליגט רבקה. איהר פנים איז ווי קאלך ווייס, די אויגען פערמאכט, די ליפען צובריענט...

זי האט מיט עטליכע שעה צוריק געבארען א טויטען זוהן.

זי האט משה׳ן דערזעהן, דערקענט, נאר רעדען האט זי שוין ניט געקענט. — זי האט עפיס א מורמעל געטהון און שווער געקרעכצט.

אין שטיביל געפינט זיך א הויבין פון שטעדטיל, א יונגע קריסט־ליכע אקושערין; נאר אלע ווארטען אויף דעם דאקטאר: מען האט טעלעגראפירט נאך פון פריה אהן.

אלע ווייסען אז עס איז אומזיסט, זי איז מעהר טויט ווי לעבע־דיג. נאר מע ווארט... יעדע רגע רוקט זיך ווי אייביגקייט אליין.

אַלע ווייסען זייער גוט־לעבען, מען קוקט אויף איהם, פֿון איהם ערוואַרט מען עפּיס...

ער רעדט מיט קיינעם ניט. ער זיצט פֿון ווייטען און קוקט, משוגע, אָהן זינען, אויף איהר. ער ערוואַרט עפּיס... ערוואַרט עפּיס אַ־שטאַרקען ניט מענשליכען איבערטרעגליכען וועהטאָג. אזא וועהטאג וואָס דאַרף זיין גוף פֿון דער נשמה אָבטהיילען.

ער וואַרט... ווי עפּיס שרעקליכעס, משונה--ווילד ניט געוועהנליכעס דאַרף אַראָבקומען; דאַרף צושלאָגען, פֿערניכטען, איבערקעהרען די וועלט....

ער וואַרט...

איהם ווילט זיך שרייען... געוואַלדעווען... ער וויל אזוי שרייען, די גאַל צולאפען, דער האַלז זאָל זיך צורייסען... עס זאָל ניט ווערען, ניט ווערען פֿון זיין לעבען, גלייך ווי פֿון איהרס...!

ער ווייס אליין ניט וואָס מיט איהם איז... ער קוקט אָנגעשטרענגט...

אָט האָט זיך אַ קעהר געטהון איהר קאַלך־ווייסער פּנים—דאָס פּנים, וואָס איז ביי איהם אַזוי טייער געוועזען — עפּיס האָט ווייטער גענומען מורמלען... שרעקליך אָהן אַ קול.

ביי איהם האָבען זיך די האָר צושטעלט. ער האָט געוואַרט... אָט, אָט איז דאָס...

עפּיס איז אַריבער איבער'ן קאַלכיגען פּנים... עס האָט זיך פֿערגליווערט... שרעקליך געוואָרען...

עמיץ האָט אַ ברכה געמאַכט, אַ ליכט אָנגעצונדען...
פֿון איהם האָט דער עולם אליץ נאָך ערוואַרט.
ער אָבער האָט שוין מעהר ניט געוואַרט...

רחל בירכות.

דרייפֿוסעס שריפֿטען.

דעם 30-טען אַפּריל הייַנטיגס יאָהר איז אַרויס פֿוי דרוק אַ ווערק, געשריבען זעלבסט פֿון אַלפֿרעד דרייפֿוס, אונטער דעם נאָמען „פֿינף יאָהר פֿון מיין לעבען". דאָס ווערק איז אין איין צייט אַרויסגעגעבען געוואָרען אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכען. מיר ברייַנגען דאָ די וויכטיגסטע און אינטערעסאַנטעסטע ערטער פֿון דעם ווערק:

„דעם 9-טען אָקטאָבער 1859 בין איך געבאָרען אין דער שטאָדט מיולהויזען (עלזאס). איך בין געוואַקסען אין דעם קרייז פֿון מיינע עלטערן, ברידער און שוועסטער און האָב געהאַט גליקליכע, ליכטיגע קינדער־יאָהרען. אין 1870-סטען יאָהר, ווען עס האָט אויסגעבראָכען די מלחמה צווישען פֿראַנקרייך און דייטשלאַנד, האָט מיין פֿאָטער בעשלאָסען בלייבען אַ פֿראַנצויזישער אונטערטהאַנער, און מיר האָבען געמוזט עלזאס פֿערלאָזען. איך בין געקומען קיין פּאַריז פֿאָרטזעטצען מיין לערנען.

אין 1878 בין איך אַריינגעטרעטען אין די פּאָליטעכנישע שולע און אין 1880 בין איך אַרויסגעטרעטען פֿון דאָרט און האָב געהערט לעקציעס אין דער אַרטילערישער שולע אין פֿאַנטענעבלאַ. דעם 1-טען אָקטאָבער בין איך שוין געוואָרען לייטענאַנט פֿון 31-טען אַרטילערישען פּאָלק אין מאַנס. ענדע 1883 האָט מען מיך איבערגעפֿיהרט קיין פּאַריז אין דער ערשטער דיוויזיע פֿון פֿעלדאַרטילעריע. דעם 12-טען סעפּטעמבער בין איך געוואָרען קאַפּיטאַן פֿון 21-טען אַרטילערישען פּאָלק, און דעם ווינטער בין איך אַ חתן געוואָרען פֿאַר פֿריילײן ליוסי גאַדאַמאַר, וועלכע איז פֿון דער צייט געוואָרען מיין איבערגעגעבענער פֿריינד אין לעבען. אין דערזעלבער צייט האָב איך זיך צוגעגרייט אין דער העכערע מיליטער שולע, אין וועלכע איך בין אַריינגעטרעטען אין יאָהר 1890.

איך האָב געענדיגט די שולע מיט איין אַטעסטאַט „זעהר גוט" און בין אַריינגעטרעטען אין גענעראַלנע שטאַב, וואו איך האָב אָנגעהויבען צו דינען דעם 1-טען יאַנואַר 1893.

עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען אַז מיך ערוואַרטעט אַ גליקליך לעבען."

*

דאָס יאָהר 1894 האָט ביי דרייפֿוסען געזאָלט זיין דאָס לעצטע יאָהר דיענסט אין שטאַב. דעם 13-טען אָקטאָבער האָט ער פּלוצים בעקומען אַ פּאַפּיער, ער זאָל קומען אין מיניסטעריום אין „סטאַטסקע קליידער". עס האָט איהם אין אָנהויב אפילו געוואונדערט, וואָס מען הייסט איהם קומען אין „סטאַטסקע קליידער", אָבער עטוואָס בעזאָנדערס אין דעם האָט ער ניט געפֿונען.

אין מיניסטעריום האָט איהם בעגעגענט מאַיאָר פּיקאַר. דרייפֿוס האָט זיך געוואונדערט, וואָס ער האָט ניט בעגעגענט קיינעם פֿון זיינע חברים, נאָר ער האָט לאַנג קיין צייט געהאַט וועגען דעם טראַכטען. פּיקאַר האָט איהם באַלד אַריינגעפֿיהרט אין קאַבינעט. דאָרט האָט איהם בעגעגענט מאַיאָר פּאַטי־די־קלאַם. עס האָבען זיך דאָרט אויך געפֿונען עטליכע אומבעקאַנטע מענשען אין סטאַטסקע קליידער. ווי ער האָט זיך דערוואוסט איז דאָס געוועזען דער פּאָליציימייסטער קאַשפּער, זיין סעקרעטאַר און איין עקספּערט גריבעלען.

פּאַטי־די־קלאַם האָט איהם פֿאָרגעלעגט שרייבען נאָך זיין דיקטירען. דרייפֿוס האָט עס באַלד געטהון. ווען דאָס דיקטירען האָט זיך געענדיגט, איז פּאַטי־די־קלאַם אויפֿגעשטאַנען פֿון זיין אָרט, אַנידערגעלעגט די האַנד אויף דרייפֿוסעס פּלייצע און מיט אַ דונער־קול אויסגעשריען: „אין נאָמען פֿון דעם געזעץ אַרעסטיר איך אייך. איהר זענט בעשולדיגט אַלס שפּיאָן!"

— „ווען אַ דונער זאָל אַראָבפֿאַלען אויף דער ערד פֿאַר מיינע אויגען, וואָלט עס מיך ניט אַזוי איבערראַשט." שרייבט דרייפֿוס.

דער פּאָליציימייסטער מיט זיין סעקרעטאַר האָבען איהם גענומען אַרומצוזוכען.

— איך האָב זיי ניט געשטערט, דערצעהלט דרייפֿוס, איך האָב נור אויסגעשריען: „נעמט מיינע שליסעל און זוכט אַרום מיין גאַנץ הויז— איך בין אונשולדיג!"

מאַיאָר אַנרי און אַ וועכטער האָבען איהם אָבגעפֿיהרט אין געפֿענגעניש „שערש—מידי", וואו מען האָט איהם אָבגעזונדערט פֿון יעדען און פֿון אַלעם.

מיט דאַנקבאַרקייט דערמאַנט דרייפֿוס דעם דירעקטאָר פֿון געפֿענגעניש מאַיאָר פֿאָרציניעטי, ווי ער האָט זיך מענשליך מיט איהם בעגאַנגען.

17 טעג האָט איהם פּאַטי־די־קלאַם אויסגעפֿרעגט און אויסגעפֿאָרשט.

— „און אויב איך בין אין דער צייט פֿון זינען ניט אַראָב איז אין דעם ניט די־פּאַטי שולדיג!..." שרייט אויס דרייפֿוס.

אויף דעם פֿופֿצעהנטען טאָג האָט איהם די־פּאַטי דאָס ערשטע מאָל געוויזען אַ פֿאָטאָגראַפֿירטען בריעף, וועלכען מען האָט דערנאָך אָנגערופֿען „באָרדעראָ". —

נאָך זיבען וואָכען וואָס די „סלעדסטוויע" האָט געדויערט, און ווי אין דער גאַנצער צייט איז דרייפוס געוועזען אָבגעזונדערט, איז דעם 3-טען דעצעמבער 1894 געקומען צו איהם מאיאָר ב ר י ס ע און מודיע געוועזען אַז מען האָט זיין פּראָצעס איבערגעבען אין סוד, ווייל מען האָט געפונען גענוג וויכטיגע פאַקטען, מען זאָל איהם בעשולדיגען.

דעם 4-טען האָט מען איהם ערלויבט זיך זעהן מיט זיין אַדוואָקאַט ד ע מ א נ ז ש, דעם 5-טען האָט מען איהם ערלויבט שרייבען אַ בריעף זיין פרוי. דעם 19-טען האָט זיך אָנגעהויבען זיין פּראָצעס ביי פערמאַכטע טיהרען, חאָטש זיין אַדוואָקאַט ד ע מ א נ ז ש האָט פיעל געגען דעם פּראָטעסטירט.

„אַז דער סוד וועט מיך געפינען פאַר אונשולדיג, בין איך געוועזען זיכער. און פון דעסטוועגען האָט מען מיך פעראורטהיילט, אויף גרונד פון פאַלשע דאָקומענטען, וועגען דעם האָב איך זיך דערוואוסט ערשט אין $4 \frac{1}{2}$ יאָהר שפּעטער."

אין זיין בוך זעהט מען ווי דרייפוס הערט ניט אויף צו זוכען „דעם אמת, קיין אַנדער זאַך נור דעם אמת".

אָהן שנאה און אָהן כעס שרייבט ער:

„אויף די בלעטער דערצעהל איך מיין לעבען אין די פינף יאָהר, וואָס איך בין געוועזען אָבגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט און פון אַלעס, וואָס לעבט אין איהר. אַלעס וואָס עס איז פאָרגעקומען אַרום מיין פּראָצעס אין 1894 און אין די ווייטערדיגע יאָהרען אין פראַנקרייך, איז פאַר מיר געוועזען פערדעקט ביז אין מיין פּראָצעס אין ר ע ן"

מיר ברענגען דאָ ווי ער בעשרייבט פון אָנהויב ביז סוף די אומגליקליכע צייט.

מיין ראַזשאַלאַוועז.

„צווישען פיער סאָלדאַטען מיט איין אונטער-אָפיציער האָט מען מיך געבראַכט אויף דעם פּלאַטין. עס האָט אויסגעשלאָגען 9 אַ זייגער. גענעראַל ד אַ ר אַ ס האָט געקאָמאַנדעוועט מיט דעם פּאַראַד. איך האָב שרעקליך געליטען, נאָר איך האָב זיך מיט אַלע כוחות געשטאַרקט. דער געדאַנק וועגען מיין ווייב און קינדער האָט מיר צוגעגעבען קרעפטען. באַלד ווי מען האָט איבערגעלייענט מיין משפט, האָב איך זיך געווענדעט צום מיליטער און אויסגעשריען: „סאָלדאַטען! מען ראַזשאַלאַוועט איין אונשולדיגען: סאָלדאַטען! מען נעמט אַוועק די עהרע פון אַ אונשולדיגען. לעבען זאָל פראַנקרייך! לעבען זאָל דער חיל!"

איינער פון די אַדיוטאַנטען איז צו מיר צוגעגאַנגען און אויף גיך אָבגעריסען די קנעפּליך פון מונדור, די ליאַמפּאַסען פון די הייזען, די גאַלאָנען פון מיין קעפּע און פון די אַרבעל, דערנאָך איבערגעבראָכען מיין שווערד. איך האָב געזעהן ווי דאָס אַלעס איז געפאַלען צו מיינע פיס. און אין דער רגע, ווען מיין גאַנצער גוף האָט געציטערט האָב איך זיך געהאַלטען גלייך און הויך הויבענדיג דעם קאָפּ האָב איך געשריען צו די סאָלדאַטען און צום פאָלק: „איך בין אונשולדיג!"

די צערעמאָניע האָט נאָך געדויערט. איך האָב בעדאַרפט דורכגעהן צווישען די ציילען פון סאָלדאַטען, איך האָב געהערט דאָס געשריי פון דעם אָבגענאַרטען פאָלק. איך האָב געפיהלט ווי דאָס פאָלק האָט בעדאַרפט ציטערען פון שנאה צו מיר, ווייל מען האָט זיי פאַרגעשטעלט אַ מענשען, וועלכען מען האָט פער'משפט אַלס שפּיאָן, וואָס האָט געוואָלט פערקויפען זייער לאַנד, נאָר איך האָב זיך געפּריווט זיי צווינגען דערפיהלען איין אַנדער ציטערניש — דאָס ציטערניש פון איין אונשולדיגען..."

צוריק אין געפענגעניש.

„אויף דעם וועג האָט זיך דער עולם אַלע מאָל פערגרעסערט אַרום מיר. ביז נאַכט האָב איך געמוזט בלייבען אין דער פינסטערער קאַרעטע, הערענדיג ווי אַ גרויסער עולם האָט אַרום מיר גע'רעש'ט. ענדליך ביי נאַכט האָט מען מיך געצוואונגען אַרויסגעהן פון דער קאַרעטע. ווי נור איך האָב זיך געוויזען, האָבען זיך די געשרייען נאָך מעהר פערגרעסערט. קלעפּ מיט קולאַקעס האָבען זיך געשאָטען אויף מיר ווי אַ רעגען; אַרום מיר האָט מען זיך געראַנגעלט. איך בין געבליבען קאַלטבלוטיג צווישען דעם עולם. איין מינוט בין איך כמעט איינער געבליבען צווישען זיי און בין גרייט געוועזען זיי אַוועקגעבען מיין גוף, נאָר מיין נשמה איז געוועזען ביי מיר און איך האָב צו גוט פערשטאַנען דעם טרויער פון דעם אָבגענאַרטען פאָלק. איך האָב זיי געוואָלט אַוועקגעבען מיין גוף, שרייענדיג דערביי, ווי אַזוי מען האָט זיי אַריינגעפיהרט אין פערבלענדעניש. איך האָב אפילו מייגע וועכטער, וועלכע זענען צוגעקומען צו מיר, אַוועקגעשטויסען פון זיך, נאָר זיי האָבען מיר געזאָגט אַז זיי זענען פעראַנטוואָרטליך פאַר מיר. נאָר וואָס פאַר אַ שווערע פעראַנטוואָרטליכקייט פאַלט אויף די, וועלכע האָבען פערמשפט איין אונשולדיגען מענשען, וועלכע האָבען אָבגענאַרט אַ גאַנץ פאָלק!"

אויף דעם טייוועלס אינזעל.

„ביי טאָג האָב איך געהאַט די מעגליכקייט אַרומגעהן נור אויף אַ געוויס שטיקיל אָרט אויף דעם אינזעל צווישען ברעג פון ים און אַ קליינעם טאָהל, וואו עס האָט זיך פריהער געפונען דער לאַגער פון קרעטציגע קראַנקע. אין גאַנצען האָב איך געהאַט וואו צו געהן בערך 200 מעטער. ווייטער צו געהן האָט מען מיר פערבאָטען מיט אַ שטראָף, אַז מען וועט מיך אַ גאַנצען טאָג פערשליסען אין מיין שטיביל. ווי איך פלעג נור אַרויסגעהן, האָט מיך בעגלייט אַ וועכטער, וועלכער האָט געמוזט אַכטונג געבען אויף מיין יעדען ריהרען זיך. דער וועכטער האָט מיט זיך געטראָגען אַ רעוואָלווער, שפּעטער איז ער געגאַנגען מיט צוויי רעוואָלווערען און מיט אַ גאַנצען בייטעל פּאַטראָנעס. מען האָט מיר פערבאָטען זיך ווענדען צו וועמען עס איז מיט אַ וואָרט".

דער טאָגע-בוך.

אויף געווירעט פּאַפּיער מיט נומערען, וואָס מען האָט איהם געגעבען, פלעגט ער יעדען טאָג פערשרייבען זיינע גרויסע יסורים, וואָס ער האָט איבערגעליטען.

„עס איז ניט מעגליך צו שלאָפען. די שטייג (זיין שטיביל), אַרום וועלכע עס דרעהען זיך די וועכטער ווי שאָטענס, דאָס בייסען פון די פערשיעדענע פליעגען און זשוקליך וואָס קריכען און שפּרינגען אויף מיין לייב, דער כעס וואָס קאָכט אין מיין האַרץ, זענענדיג דאָ, דאַן ווען איך האָב שטענדיג מיין חוב געטהון, דאָס אַלעס שטרענגט אָן מיינע נערוועז, וועלכע זענען שוין אַזוי אויך צורידערט, און פערטרייבט פון מיר דעם שלאָף.

אַכט אַ זייגער ברענגט מען מיר אַ שטיק רוי פלייש און ברויט. איך מאַך פייער, נאָר דער ווינד בלאָזט פון ים און דער רויך געהט גלייך אויף מיר, מיינע אויגען פילען זיך אָן מיט טרעהרען.

איך בראָט מיר אַליין פלייש צום פריהשטיק, נאָר דאָס פלייש איז האַרט און טרוקען! וואָס עס געהערט צו מיין מיטאָג איז ער פיעל פּראָסטער, ער בעשטעהט פון ברויט מיט וואַסער...

איך געפין פאַר אונמענשליך, וואָס מען חאַפּט איבער מיינע בריעף.

איך האב נעכטען געבעטען דעם קאמאנדאנט פון דער אינזעל, אז מען זאל מיר געבען איינעם אדער צוויי טעלער. האט ער מיר נעענטפערט, אז ער האט ניט. און איך מוז עסען אויף א שטיקיל פאפיער וועלכעס מען געפינט אמאל אויף דער אינזעל. וויפיעל בלאטע האב איך דערביי אויפגנעגעסען. איז זיך ניט פארצושטעלען...

מיין לאגע סטארעט מען זיך פערערגערען אין אלע אופנים. מען האט מיר שוין פערבאטען צו שפאציערען אין דרויסען ארום מיין שטייג, איך טאר זיך ניט צוזעצען. הינטער מיין שטיביל געגען דעם ים,—דאס איינציגע שטיקיל ארט, וואו עס געפינט זיך דער שאטען און עס איז קיהליך. ענדליך האלט מען מיך ווי א פראסטען קאטארזשניק, קיין קאפע, קיין זאמד־צוקער בעקום איך מעהר ניט. איך בעקום א שטיק פראסטען ברויט צוויי מאל אין טאג און צוויי מאל אין דער וואך 250 גראם פלייש און די איבריגע זטענ שפייז איך זיך מיט קאנסערווען...

אזא מין שטראף געהט איבער די מענשליכע קרעפטען. יעדען טאג לייד איך איבער יסורים ווי פאר דער גסיסה. דאס צווינגט איין אונשולדיגען לעבעדיגערהייט זיך אריינלעגען אין קבר. א! איך האף אז אין דעם טאג, ווען מען וועט געפינען דעם אמת'ן פערברעכער, וועלען זיך מיינע שופטים, אויב עס וועט דאן זיך נאך געפינען א שטיקיל הארץ ביי זיי, זיך דארפען אריינלאזען א קויל אין קאפ, כדי מיט דעם זיך אליין צו משפט'ען פאר די יסורים, וואס זיי טהוען אן א מענשען, א גאנצער פאמיליע.

איך בין ווי פערגליווערט אין מיין זארג, איך בין געצוואונגען צוזאמענצונעמען אלע מיינע קרעפטען, איך זאל מעהר ניט טראכטען, מעהר ניט זעהן...

איך האב געבעטען, מען זאל מיר געבען א „וואנע“, ווי דער דאקטאר האט פאר מיר געבעטען, נאר אין מיין ביטע האט מען מיר ענטזאגט.“

פערקאוועט אין קייטען.

„דעם 4־טען סעפטעמבער 1896 האט די פערוואלטונג פון מיין געפענגניש בעקומען א בעפעהל פון דעם מיניסטער פאר די קאלאניעס אנדרע לעבאקא, אז מען זאל מיך האלטען פערשלאסען טאג און נאכט אין מיין שטיביל, אויף ביי נאכט מיך פערקאוועז אין צווייערליי קייטען, ארום מיין שטיביל זאל מען מאכען א פארקען, און מען זאל צושטעלען נאך איין וועכטער. אויסער דעם האט מען מיר אויפגעהערט איבערגעבען בריעף און פאסילקעס וואס מען פלעגט מיר צושיקען.

לויט דעם נייעם בעפעהל פלעגט מען מיך טאג און נאכט פערשליסען אין מיין שטיביל, קיין מינוט האב איך קיין רוהע געהאט. אין אזא לאגע האב איך זיך געפונען צעהן וואכען, ביז מען האט אויסגעבויט ארום מיין שטיביל דעם פארקען, די היט'ן איז אין דעם יאהר געוועזען ניט איבערצוטראגען. עס איז אזוי שרעקליך היים געוועזען, אז מיינע וועכטער האבען זיך געקלאגט, דאס דער קאפ שפאלט זיך ביי זיי, און לויט זייער בקשה, האט מען זייער בודקע, וואס איז געוועזען צוגעשטעלט צו מיין שטיביל, געשפריצט יעדען טאג מיט וואסער. וואס עס געהערט צו מיר זעלבסט, קען איך זאגען אז איך בין זיך צוגאנגען ווי וואקס.

פון 6־טען סעפטעמבער האט מען מיך אויף יעדע נאכט פערקאוועט אין צווייערליי קייטען.

מיין שטיביל איז ארומגענומען מיט א פארקען פון 2½ מעטער די הויך. און אויף 1 מעטער 50 סאנטימעטער ווייט פון מיין שטייג. דער פארקען איז געוועזען העכער פי'ן מיין פענסטער מיט אייזערנע גראטען, וועלכע איז הויך פון דער ערד אין גאנצען אויף איין מעטער אזוי, אז לופט מיט ליכט האב איך מעהר אין מיין שטיביל שוין ניט געהאט. אויסער דעם פארקען איז געוועזען געמאכט נאך א צווייטער פארקען די אייגענע הויך ווי דער ערשטער, אוןביידע האבען פאר מיינע אויגען פערדעקט אלעם פון דרויסען.

נאך פערשלאסענע דריי חדשים האט מען מיר ערלויבט ביי טאג שפאציערען צווישען מיין שטייג און דעם פארקען אונטער דער ברענענדיגער זון אהן א שום שטיקיל שאטען, בעגלייט האט מיך א וועכטער.

ביי נאכט, ווען מיינע פיס זענען געוועזען געשמידט אין די קייטען, האב איך קיין מעגליכקייט געהאט זיך צו ריהרען. איך בין געוועזען צוגעשמידט צום בעט. מיינע יסורים זענען געוועזען שרעקליך, איבערהויפט אין די הייסע נעכט. די שמאלע רינגען פון די קייטען האבען מיר אנגעמאכט וואונדען, געשמידט ביי נאכט אין קייטען בין איך אבגעווען גאנצע זעקס חדשים.“—

א רעש.

„דעם 6־טען יולי, 9 ביי נאכט האט מען געהערט שיסען אויף דער אינזעל ראיאל. מען האט בעמערקט א שיף געהן נעבען טייווילס אינזעל. דער קאמענדאנט האט געהייסען שיסען און מען זאל פערנעמען אלע פאסטען. איך בין געלעגען פערשלאסען ווי יעדע נאכט אין מיין שטיביל צוזאמען מיט מיינע וועכטער.

דאס שיסען פון די הארמאטען האט מיך אויפגעוועקט פון שלאף, און איך האב געזעהן ווי מיינע וועכטער מיט אנגעגרייטע פיסטאליעטען אין די הענד קוקען אויף מיר. איך האב געפרעגט: „וואס איז אזוינס פארגעקומען?“ נאר איך האב קיין ענטפער בעקומען, און אזוי ווי איך האב זיך מיט קיין זאך ניט אינטערעסירט, וואס עס איז פארגעקומען ארום מיר, אויסער דעם געדאנק צוריקצוקומען צו מיין אמאליגען שטאנד—צו מיין כבוד, בין איך רוהיג געבליבען ליגען אויף מיין בעט. און דאס איז געוועזען א גליק, ווייל מיינע וועכטער האבען געהאט א בעפעהל, אז ווען איך זאל דאן געוועזען אראבשפרינגען פון בעט וואלט מען מיך דערשאסען...“ (ענרע קומט.)

N. N.

נדבות:

פיר די הונגערליידענדע אין בעסעראביען: 3 ר"כ פון ה' סטאווסקי, נעזאמעלט דורך ה' יעקב ברוידא אויף ה' סעלצאווסקעס חתונה — 1 ר"כ פון ה' י' האזענפעלד קוטנא, געזאמעלט אויף דער חתונה פון ה' גערשקאווין מיט פרל' שטארק.

פיר די קאלאניסטען אין ארץ־ישראל: 1 ר"כ דורך ה' י' האזענפעלד — קוטנא.

פיר די בריסקער נשרפים: 1 ר"כ פון ה' ש'. שמוראק—ווארשא.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.

בריעפקאסטען דער ארמיניסטראציאן:

ה' קאפפמאן — סאבאצין: מיר האָבען פון אייך קיין געלד פיר דער „וועלטגעשיכטע" נישט ערהאלטען און האָבען אייך דערום נישט געשיקט.

ה' אוליצקי — יארעסקי: עס ווענדט זיך נאָר אָן אייך: איהר זאָלט אַזוי גוט זיין ארייגשיקען די צווייטע ראטע וועט איהר ווייטער אָנהייבען בע-קומען די בלעטער.

ה' חאלאדאווסקי: ומר 1 פעהלט.

ה' אייזענבערג: נומר 1 און נו' 9 פעהלען.

ה' געוויכט—קייעוו: אונז טהוט זעהר הנאה וואס „דער יוד" געפעלט אייך אזוי וייט גוט אז איהר קענט אָן איהם, ווי איהר שרייבט, „צום טיש ניט געהן", נאר ארויבלאָזען אייך פון פרייז זענען מיר נישט אומשטאנד.

ה' יאראשעווסקי — אלעקסאנדריא: וויל איהר זייט אין דער היים נישט געוועזן, האָט איהר, א פנים, דעם „יוד" ניכט געלייענט; זאנסט וואָלט איהר געוואוסט אז מיט דער נו' 13 האָט זיך די ערשטע ראטע געענ-דיגט; ביטע אלזאָ צוצושיקען די צווייטע ראטע 2 ר"כ, וועלען מיר אייך ווי-דער אָנהויבען שיקען די בלעטער. די „וועלטגעשיכטע" האָבען מיר אייך שוין לאנג ארויסגעשיקט.

ה' הארקאווי — ביאלעסאק: 2 ר"כ איז פיר דער ערשטע ראטע, וועלכע ענדיגט זיך דען 1 אפריל; ביטע אזוי גוט צו שיקען פיר די צווייטען ראטע 2 ר"כ.

ה' אלעזרוואק-ן — ציעכאנאוו: אייער „שיר", האָט אונז דער ה' רעדאקטאר געזאָגט, וועט ניכט געדרוקט זיין; די אדרעסע פון ה' ד"ר בערנפעלד איז: Berlin, Linienstr. 110

השלח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו"ל: חברת „אחיאסף". העורך: אשר גינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת הרביעית

וזה תכן ענינה:

א) התלמוד (סקירה כללית—המשך). תלמודי.
ב) שמואל דוד לוצאטו (למלאת מאה שנה מיום הולדו—סוף) יוסף קלויזנר.
ג) בעמק הבכא (ספור. חלק ג'—המשך). מענדעלי מוכר ספרים.
ד) חסידים פורצי גדר. שמעון דובנאוו.
ה) ישראל וארצו בחזון הספורים (מאמר שני—סוף). מרדכי בן הלל הכהן.
ו) „לכו והתפרנסו זה מזה". עוקץ.
ז) שירתי (שיר) ח. נ. ביאליק.
ח) הפלוסופיה הדתית (בקורת). ד"ר ד. נײמרק
יט) מן המערב (ה). ד"ר ש ב.
י) מכתבים מרוסיא (ב.). אבא.
א) השקפה כללית. (XII). עברי.
יב) ספרותנו (ב). יוסף קלוזנר.

מחיר ההתימה לשנה: ברוסיה 6 רו"כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען, באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק.

להצי שנה: חצי המחיר הנ"ל.

להחותמים על „השלח" ו„הדור" ביחד יזול המחיר בשני רו"כ, וישלמו לשנה 10 רו"כ, לחצי שנה 5 רו"כ, לרבע 2.50 רו"כ.

כתבת השלח:

Издательство „АХІАСАФЪ" Варшава.

ПАЛЕСТИНА

Ея настоящее и будущее.

Очеркъ положенія современной Палестины и существующихъ въ ней евр. колоній.

соч. **А. Г. Любарскаго**

Часть I: Введеніе. Географ. обзоръ Сиріи и Палестины. Населеніе. Политическое состояніе Сиріи. Источники эконом. благосостоянія.

Часть II: Общій обзоръ колонизація. Описаніе евр. колоній. Колоніи Самаріи и Саронской долины. Сѣвер. Галилея и ея колоніи. Заиорданье.

Цѣна книги (177 стр. 8°) 75 коп., съ пересылкой 85 коп.; въ переплетѣ 1 руб. съ пересылкой 1 руб 10 коп.

Издательство „АХІАСАФЪ" Варшава
Твердая 6 кв. 4.

יצא לאור ונשלח להחותמים

„הדור" Nr. 21

וזה תכן עניניו:

להזהיר על האזהרה. מרדכי בן הלל הכהן.
לאמיותנו. (המשך) ברנר לזר.
בארצות המערב, י"ט ש. ב"ד.
ברוסיה. A.
השקפה על דברי המדינות.
מאורעות ומעשים.
הרהורים. XXV – XXXIV. הלל צײטלין.
בלילה (שיר). א. הופנשטין.
„הטבקנים" (רשימות). ש. בן ציון.
עלים בודדים ז. (פיליטון). א. ליודוויפול.

תנאי ההתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראָנען, לחצי שנה 7 קראָנען, לרבע שנה 3,50 קראָנען. ברוסיה לשנה 6 רו"כ, לחצי שנה 3 רו"כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מאַרק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראַנק.

здательство „АХІАСАФЪ", Варшава.

אנחנו החתומים למטה, בהכירנו את גדל ערך הספר „מלון הלשון העברית בזמן הזה", שמחבר האדון אליעזר בן יהודה, אשר כבר באה עליו הסכמת חכמים מפרסמים, ובהרגישנו התועלת הגרולה ללשוננו וספרותנו אם יצא הספר הזה לאור, בהערות חכמים בעלי סמך, ובתקותנו כי אם יהיה הקהל בטוח ביציאת הספר לאור בקביעות, בלי הפסק, ירבו הקופצים להמנות עליו, אף ימצאו נדיבים שיואילו להמוך בידי הועד בעזרה חמרית, —

התאחדנו לועד להשתדל בדבר למען יוכל הספר להרפס בלי הפסק ושתצאינה המחברות במועדן ולהיות גזברים על הסכומים שיבואו להשתמש בהם להתכלית הרצויה, ולהיות אחראים להנמנים על הספר כי יקבלו המחברות המודפסות, ואם מפני איזו סבה שתהיה יחדל הספר לצאת לאור יושב להמנויים כספם אחרי נכוי מחיר המחברות שקבלו.

ולמען הקל על הועד כמה שאפשר הספקת הסכומים הנצרכים להדפסת הספר, החלטנו כי בשנה הראשונה הנכחית תודפסנה רק חמש מחברות, חמשים עמוד המחברת: בשנה השניה — עשר מחברות כאלה; משנה השלישית ומעלה תצאינה המחברות בעתים יתר קרובות ובכמות יתר גדולה, הכל לפי האמצעים שיתן הקהל להועד,

ומובטחנו, כי כל חובבי לשוננו וחפצים בהקדמתה יחישו לסיע בידינו בהמנותם על הספר ובשלחם את מחירו אלינו במוקדם, למען נוכל לבצע אשר החילונו, להקים הבנין המפואר הזה בלשוננו.

בשליחת כספים וכן בכל דבר הנוגע להוצאת הספר יפנה על שם האדון ד"ר שטיין (Dr. Stein Jaffa).

ונעים לנו להודיע לכבוד קהל הקוראים כי ועד חמרכזי של חכי"ח בפריז, כאשר אך קבל את ההוברת הראשונה מן הספר, הודיע מיד לכבוד המחבר את המלים האלה: „Le comité a decidé de contribuer pour une somme de frs. 2000 à l'ouvrage". החברה כי"ח ידועה למדי כי איננה נותנת תמיכות על דברים שאין להם יסוד, שאינם חשובים. ועוד כי בלי כל בקשה מצדנו מהרה להגיש עזרתה שני אלפים פרנק.

הספר יכיל כחמשת אלפים עמוד ומחירו מאה פרנק או ארבעים רובל.

הועד יקבל ברוב הכרת תודה מנויים על הספר בתשלומים מקודם בעד כלו, בעד מחציתו או לפחות בעד רבע.

ואולם למען תת היכולת גם למי שאין ידו משגת להקדים את הסכום הזה להיות מן המשתתפים בהוצאת הספר לאור יחשב בין המנויים גם מי ששלח רק חמשה פרנקים דמי קדימה ויתחיב לשלם בעד כל חוברת מחירה הקצוב להמנויים פרנק אחד.

מחיר המחברת למי שאינו מנוי פרנק וחצי.

נאם ד"ר שטיין (יפו), נאם ד"ר מזיא (ראשל"צ), ונאם אלעזר ד"ר גרינהוט (ירושלים), ונאם יהושע איזענשטאד (יפו, בתור איש פרטי), ונאם אריה שליט (יפו), ונאם דוד יודילוביץ (ראשל"צ).